

19
6065 1/9

DORINȚELE PARTIDEI NAȚIONALE

din Moldova

REDACTATE IN BUCOVINA, LA ANUL 1848

DE D-NUL

MIHAIL COGĂLNICHEANU

ȘI PUBLICATE LA CERNĂUTI, IN TIPOGRAFIA EKHARD.

Reeditate acum din nou

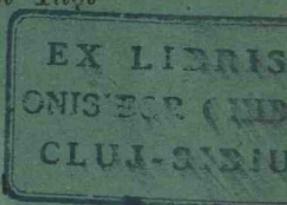
de

Comitetul Opoziției-Unite din Iași

Cu o prefață și note

de

George Mărzedeu

IMPREUNĂ CU APELUL COMITETULUI OPOZIȚIEI-UNITE
DIN IAȘI CĂTRĂ ALEGĂTORII

IAȘI

TIPOGRAFIA NAȚIONALĂ, STRADA ALECSANDRI,
1883.

DORINȚELE PARTIDEI NAȚIONALE din Moldova

REDACTATE IN BUCOVINA, LA ANUL 1848
DE D-NUL

MIHAIL COGALNICEANU
ȘI PUBLICATE LA CERNĂUTI, IN TIPOGRAFIA EKHARD.

Reeditate acum din nou
de

Comitetul Opoziției-Unite din Iași
Cu o prefată și note
de

George Mărzescu

IMPREUNA CU APELUL COMITETULUI OPOZIȚIEI-UNITE
DIN IAȘI CĂTRĂ ALEGĂTORI.

IAȘI

TIPOGRAFIA NAȚIONALĂ, STRADA ALECSANDRI,
1883.

~~Institutul de Studii Istorice și Social-Politice
de pe lîngă C.C. al P.C.R.
BIBLIOTECĂ DOCUMENTARĂ~~

~~Inventar nr. 11373/80~~

P R E F A T Ă

Comitetul Opoziției-Unite din Iași m'a autorizat să reeditez din nou, programul din 1848, care poartă numele de „*Dorințele partidei Naționale din Moldova*.“

N'are cineva decât să'l cetească cu atențiuie, pentru ca se rămăe pe deplin convins că marele și nemuritoarele principii ale Revoluției franceze stipulate în celebra „*Declarațiune a drepturilor omului*“ sunt formal proclamate prin acest program.

Moldova cugetătoare a avut, deci, barbați luminați și independenți, cărora generațiunile ce s'au succedat de atunci în coace, ar trebui să le păstreze o eternă recunoștință !

Cităm, cu titlu de exemplu, căte-va nume din personale care au luat parte la mișcarea națională din Moldova, în 1848 : *Alexandru Cuza*, *Alesul națiunei române* în 1859, *Constantin Negri*, *Dimitrie Ralet*, *Manolachi Costachi*, *Alexandru Moruz*, frații *Panaite* și *Constantin Cazimir*, *Grigori Romalo*, *Dimitrie Cracti*, *Alexandru Russu*, *Toader Sion*, *Vasile Mălinescu*, *Vasile Zaharia Moldoveanu*, și alții mulți, trecuți din viață.

Intre barbații pe care țara are fericirea de a-i posede încă în viață, cităm iarăși numai cu titlu de exemplu, pe bătrânul *Iorgu Radu* de la Bărlad, *George Sion*, *Iorgu Cantacuzin*, *Lascar Rosetti*, *Vasile Alissandri*, *Mihail Cogălniceanu*, etc.

Din discursul d-lui Mihail Cogălniceanu rostit anul acesta în Camera deputaților în ședința de la 11 Februarie, rezultă că d. Vasile Alissandri, secretarul Comitetului Național din Moldova, a fost inserviat de a publica și comenta-

programul în 35 puncte, și care program, din cauza imprejurărilor politice de atuncea, cerea păzirea sănătății a Regulamentului.

După năbușirea mișcării Naționale din Iași în luna Martie 1848, liberalii și parte din conservatori, unii au trecut granița, iar alții surgenți fiind la Macin, au putut scapa din măna escortei militare care îi conducea acolo.

Parte din aceștia s-au adunat la Cernăuți, iar parte la Brașov. Acei s'a schițat bazele principale ale adevaratului program a partidului Național revoluționar din Moldova, și s'a comunicat refugiaților din Cernăuți, unde d. Mihail Cogălniceanu au complectat și disvoltat programul de față care poartă titlu de „*Dorințele partidei Naționale din Moldova*,“ și care, după cum zice eminentele barbat de stat în discursul seu sus-mencionat, a devenit Evangelia politică a mai tuturor românilor din Moldova.

Ar face, deci, bine, atât d. Constantin A. Rosetti că și d. Ioan C. Brătianu se fie pe viitor mai modești, a nu face gură mare și a se tot mândri că dănsii sunt acia care au făcut totul în țara aceasta, că crierii lor politici au proiectat și au știut pune în aplicare marea reforme naționale și sociale care din două provincii vasale au făcut România de astăzi !

Defunctul și ilustrul Domn al României Alexandru Ioan este Acela care a săvărșit Unirea țărilor surori, a secularizat averile monastirilor inchinate, înapoiind, — după cum zice în proclamația sa de la 2 Mai 1864, — domeniului Național, a cincea parte a pământului românesc, a rezolvat mărele problem social al improprietării sătenilor, a unificat legile, dotând țara cu unul și același corp de legislație pozitivă, a proclamat și pus în aplicare egalitatea înaintea legii, abolind pentru de-a-pururea distincțiunea barbară între „*evgheniști*“ și „*oameni prosti*“ a secularizat căsătoria, a dat aceleași drepturi copiilor de ambe sexe,... într'un cuvînt a schimbat fața socială a țării.

La realizarea tuturor acestor mari acte, în ce, și cu ce, au contribuit acești mari oameni politici numiți C. A. Rosetti și Ioan C. Brătianu, pentru ca astăzi se aibă cîtezanță se ne asvărle-

în fața noastră moldovenilor c'am fi niște capite inguste, și numai mulțumită vastei lor inteligenții politice, țara n'a stat pe loc?.... Punem întrebarea, și lăsăm la dreapta judecată a tot ce este suflare românească, ca studiind de la 1848, și până azi, toate faptele pitrecute, se judece dacă români de dincoace de Milcov, n'au drept a se revolta când văd pe acești doi barbați politici, acum la bâtrânețe, trătând o jumătate de țară în o simplă adunătură de făpturi umane, care, se nu aibă alt rol decât numai acela de a repezi ne'ncetată și striga că „dănsii sunt aciea care au făcut totul în țara aceasta; și că prin urmare, la glasul lor toți se 'ngenunchiăm și să nu cetezăm a zice un cuvânt macar!....

Cetească românilor, cetească omenirea întreagă „Dorințele partidei Naționale din Moldova,” și apoi judece, dacă goana întreprinsă de d. Ioan C. Brătianu contra a tot ce-a mai ramas inteligențe și independințe în această țară, în scop numai de a se măntineea la putere, este fapta unui adeverat democrat și om liberal!

N'am desesperat nici odată de triumful adeverului asupra minciunei, și ori căt de mult s'ar sili d. Ioan C. Brătianu sănă 'n sănă cu d. C. A. Rosetti se facă din țară o turmă și un păstoriu, dănsii nu vor isbuti!... Nu numai jună generațiune, dar și tinerimea de prin scolile naționale gata de a părăsi bancele se deșteaptă acum, și vede că țara este amenințată de a pica sub un regim, pe care în 1848, Moldova eugetătoare, conservatori și liberali, tineri cu bâtrâni la un loc, prin curaj, tărie de caracter și prudență politică, au știut se'l restoarne!

Și acum când me-am esprimat credința în viitorul, nu pot face mai bine, mă cred chiar datoriu, de a publica în capul acestui program din 1848, „Apelul” pe care în 1883 Comitetul Opoziției-Unite, din Iași, conservatori și liberali, bâtrâni și tineri la un loc, îl fac alegătorilor la ocasiunea alegerilor ce vor incepe la 20 curent pentru viitoarele Camere de revizuire.

APEL CĂTRĂ ALEGĂTORI.

Suntem chiamați a procede la alegeri generale pentru noi adunări legislative, care vor avea mandatul de a hotărî definitiv asupra revizuirei mai multora din dispozițiunile Constituției — și, mai cu seamă, a dispozițiunilor ei fundamentale care au de obiect organizarea colegiilor electorale.

Revizuirea a fost propusă de majoritățile din foaștele adunări legiuitoroare, sub impulsul guvernului, și admisă de guvern fără ca să fi fost reclamată de țară, fără ca „o leală și sinceră“ aplicațione a Constituției să fi venit a dovedi necesitatea, și, cu atât mai puțin, oportunitatea ei, în momentele critice în care se găsește actualmente, nu numai România ci și Europa întreagă.

De la ultimele evenimente care au desăvârșit distrugerea vechiului echilibru european, toate națiunile stau sub arme în așteptarea unor complicații de natură a aduce o transformare generală în situația unea politică a Statelor celor mai puternice.

Orientul din care facem parte, pare destinat a

deveni teatrul principal a unor lupte uriașe și preciul biruinței celui mai tare. Simțimēntul predomnitor astăzi în Europa este, că această stare de neliniște nu se mai poate prelungi fără a ruina interesele economice și a seca isvoarele de avuție ale națiunilor celor mai prospere. Ingrijirea generală este că criza supremă amenință de a isbuini la cea d'ăntăiu scănteie care ar veni să provoace incendiul. Căt pentru România și pentru statele de pe Dunărea de jos în special, soarta ce se pare că li-se pregătește—fie prin resbel, fie prin intocmiri pacinice—se poate de pe acum presimți din dispozițiunile unui tractat prin care li s'a rădicat, în folosul imperiilor megieșe, drepturile de suveranitate asupra apelor și malurilor fluviului ce constituie artera lor vitală, atât din punctul de vedere economic căt și din punctul de vedere politic.

In aseminea momente, datoria unui guvern onest și luminat, ar fi fost de a urma în intru o politică de impăciuire, despoiată de ori ce interes de partid, de a deștepta spiritul public și de a înalța simțul moral al națiunei — suprimând cauzele de diviziuni și de sfășieri interioare și grupând toate luminile și toate puterile țărei în jurul drapelului național, pentru apărarea pământului și a drepturilor strămoșești.

Departă de a indeplini această sacră datorie, guvernările actuale, continuând, atât în intru căt și în afară, o politică de surprinderi și de mistificații, urmărind scopuri ascunse pe care voesc a le susțrage

de la atențunea și de la controlul țărei, au ales tocmai niște momente atât de critice pentru a pune înainte cestiunea revizuirei constituțiunii care, prin natura ei, provoacă desbinări și lupte interioare înverșunate.

Această tactică nu este decât consecința logică a tuturor actelor săvărșite de partidul de la putere din ziua de când are în răni frânele guvernului.

In afara, politica guvernărilor nu ne infățoșează alte rezultate de căt perderea Basarabiei; presiunea exercitată asupra țărei pentru a executa voința străinilor în cestiunea israeliților și a da tractatului de Berlin insuși o aplicație vătămătoare interesului nostru național; supunerea oarbă la toate exigențele financiare ale unor puteri străine și, după toate aceste sacrificii, isolarea României prin o politică de aventuri, de mistere și de duplicitate care nu insuflă nimări în Europa nici chiar increderea că guvernul român are voința serioasă de a apăra interesele și drepturile cele mai vitale ale țărei; concesiuni periculoase în cestiunea Dunărei și de care Europa a luat act pentru a consacra șerbirea noastră economică; — în fine tacere absolută păzită față cu țara asupra purtărei care a produs desastrosul rezultat ce se vede acum în tratatul de Londra.

In intru, preoccupația exclusivă a guvernărilor a fost de a întrebuința mijloacele cele mai corumpătoare pentru a asigura dictatura facțiunei lor. Însuși Miniștrii eșii din sinul acelei facțiuni, au rostit

de pe tribuna parlamentului acuzările cele mai grave contra corupțiunei și poftelor nesăchioase ale oamenilor din care se compune. Tot aceiași miniștri — departe de a pune capăt unei asemenea stări de lucruri — n'au cruțat nimic pentru a atâta incă mai mult și a indes-tula acele pofte. Rescumpărarea drumurilor de fer, imprumuturile deghizate sub toate formele, întreprinderile de lucrări publice și de furnituri, creațiunile de institut de credit, — toate au servit a inavuți pe membrii a-celei faționi și a incuragia servilismul și corupțiunea publică într'o proporție neaузită incă la noi. Funcționarii administrativi, de la cel mai mare până la cel mai mic, sunt siliți — dacă nu voesc a fi destituuiți fără motiv — să se transforme în agenți electorali, iar legile ce se fac pe fie-care zi inmultesc numărul lor și se aplică în vederea de a resplăti „servicii electorale“ și adesiuni la politica acelei faționi. Cetățenii pacinici, cari nu supun conștiința lor exigențelor unui atare guvern, se văd amenințați în toate drepturile, în toate interesele lor.

Politica de partid se introduce fătis până și în jus-tiție, slăbind increderea și respectul ce se cuyine a-cestei mari puteri a statului, destinată a protege drepturile cele mai sacre ale cetățenilor. Brava noastră armată, care trebuia să fie cu o deosebită îngrijire sub-strasă pasiunilor politice, nu este aparată nici ea contra acestui venin care, dacă s'ar infiltra mai mult în sinul ei, ar ajunge să o transformă cu timpul într'o a-

dunătură de pretoriani gata a face ori-ce revoluțiuni interne, dar incapabilă de a apara țara în afară. În fine, după șepte ani de exercitare a puterei publice, guvernăncii actuali, crezând că n-au făcut încă indestul pentru a întări dictatura fațăunei lor, vin astăzi a propune revizuirea Constituției, mărturisind în fața țărei, prin vocea Președintelui consiliului de miniștri însuși, că ținta principală a revizuirii nu este alta de căt reformarea Colegiilor Electorale — și aceasta ca un mijloc de care acea fațăune trebuie să profite, în momentul când are majoritatea în parlament, și deține puterea pentru a-și asigura perpetuarea la guvern și a impedia avenimentul vre unui alt partit pe viitoriu.

Constituția din 1866, în dispozițiunile ei electorale, n'a luat de bază niște teorii abstracte, ci „vechile tradițiuni ale poporului român“ puse în armonie cu esigențele timpurilor moderne și aplicate la starea și la gradul de cultură actuale ale societăței noastre. Ea a avut în vedere de a nu lipsi pe nimenea de dreptul de vot; inse, de a concilia tot odată între ele toate interesele sociale, ale minorităților ca și ale majorităților pe baza dreptăței și a respectului lor reciproc, asigurând fie căruia o parte de reprezentanție și de suveranitate pe căt s'a putut mai exact proporțională cu importanța lui și cu luminile grupului social la care aparține.

Țara a apreciat întru atât valoare acestor salutare dispozițiuni, că ea n'a cerut nici odinioară alt ce-

va de căt sincera și leala aplicare a constituțiuniei, știind bine că în ea sunt toate elementele care garantează ordinea și adevărata libertate.

Dacă organizarea corpului electoral n'a produs toate efectele bine-făcătoare, ce se puteau aștepta de la ea, cauza nu trebuie căutată în viciile Constituției, ci în centralisarea excesivă pastrată în legele noastre, contra prescripțiunilor positive, ale constituției și care, prin înmulțirea funcționarilor dependenți de guvern și cu deprinderile arbitrale ale administrației noastre, pune toate drepturile și toate interesele la discreția guvernului, permitândui să abuzeze de puterea publică în folosul unui partit.

Departate de a voi să vază răul unde este în adevăr, guvernantii actuali au făcut din mijloacele de corupție și de intimidare un adevărat sistem de stat destinat a nimici independența alegătorilor și a pune majoritatea corpului electoral la serviciul pasiunilor și poftelor aderenților lor, falsificând astfel baza esențială a constituției.

Resultatele ce ar putea să aibă revizuirea propusă sunt evidente pentru toți. Prin contopirea colegiilor întei și al doilea și adăogirea către ele a unui număr coveșitor de alegători lunați din colegiul al patrulea interesul agriculturii, singurul isvor de inavuțire al acestei țări, ar fi reprezentat prin majorități electorale lipsite de competență și de luminele necesare pentru a-l putea apăra — lipsite de mijloacele de a dobândi

acele lumini, expuse prin pozițiunea lor la toate presunile și la toate intimidările unor agenți administrativi fără scrupul și fără frău. Colegiul al treilea, destinat a reprezenta comerțul, industria și capacitatele intelectuale, s'ar găsi și el impresurat de un număr de alegători luați din Colegiul al patrulea, absolut necompetenți de a aprecia asemenea interese. În fine reformarea tot în acest sens a colegiilor Senatului ar anula importanța acestei instituții neapărată și vitală pentru un regim Constituțional basat pe discuțiunea lumanată a afacerilor publice.

O atare reformă, scoborând nivelul intelectual al reprezentanții naționale, ar ucide pentru un viitor indelungat independența corpului electoral și ar anula regimul constituțional în insăși esența lui.

Ceia ce se cere de la cea mai mare parte a corpului electoral, nu este, dar, nimic mai puțin de cătă o adevarată sinucidere în singurul interes de a întemeia pentru totdeauna — prin înlăturarea a tot ce este lumini și caracter — imperiul absolut și esclusiv al factiunei demagogice, — cesarismul basat pe „puterea brutală a numărului.“

Cu o reprezentanție națională aleasă de niște asemenea colegii electorale, factiunea de la putere n'ar mai găsi nici o pedică pentru indeplinirea scopurilor ei occulți. În politica esterioară, ea va putea arunca țara în ori ce aventuri periculoase, fără ca partea lumanată a națiunei să fie în stare de a o controla. În politica interioară, conse-

ciță cea mai imediată va fi adoptarea proiectului electivităței magistraturei, deja supus foastelor adunări și care, dacă s'ar realisa, ar desăvârși șerbirea cetătenilor — nimicind ori ce principii de justiție și supunând toate drepturile lor voinței arbitrală a partitelor politice.

Adoptiunea a aceluia proiect n'ar intărzia a fi urmată cu loviri succesive în principiul proprietăței anunțate de pe acum, parte prin proiecte de legi supuse foastelor adunări, parte prin presa oficioasă a guvernului: ideile anarchice ce se răspândesc sub protecția astăzi ascunsă încă a guvernului și care tind să distrugă *Religiunea, Familia, Proprietatea, și insuși simțul patriotismului*, vor deveni atunci prin forța lucrărilor, părghia de acțiune a demagogiei predominitoare.

Vedem, dar că țara se găsește astăzi incunjurată de cele mai mari pericole, atât din afară cât și din intru. La nici o epocă a istoriei noastre moderne, ea n'a fost amenințată ca acum în esistență și în drepturile sale, în instituțiunile și în prosperitatea sa.

Pericolele aceste au devenit și mai îngrijitoare prin faptul că, în asemenea momente țara nu vede veghiând peste Miniștri pe Monarhul pe care Constituția îl însarcinează în intru cu misiunea de arbitru suprem și permanent de asupra tuturor partidelor și de garant pactului constituțional — ear în afară cu acea de depozitar și de apărătoriu a suveranităței sale.

Lupta, la care suntem chimați, este o luptă supremă ale căreia rezultate vor avea consecințe hotărîtoare pentru viitorul națiunii române.

Facem, dar, apel tuturor concetățenilor noștri de ori-ce opiniune politică și îi invităm a se pune alătura cu noi pentru ca, uniți cu toții într-o singură cugetare, să întrebuiăm silințele noastre cele mai energice pentru apararea naționalităței române, a drepturilor și libertăților noastre constituționale.

Să ne unim cu toții și să trimitem în parlamentul țerei barbați sinceri și statornici în convicțiuni, independenți și luminați pentru ca să poată opune o stăvilă puternică puhoiului care ne amenință.

La luptă, dar, pentru ca să măntinem Constituția neatinsă.

Să introducem în interesele noastre esterioare, o politică „curat națională,” despoiată de ori ce servilism, demnă, leală și impăciuitoare în privința tuturor puterilor—fără a sacrifica nimic din drepturile suveranităței țerei asupra teritoriului și apelor ei.

Să obținem întru toate măsurile proprii a înalte „nivelul moral,” intelectual al națiunei, a garanta drepturile individuale și colective ale cetățenilor, a pune capăt arbitrariului și ingerinței corumpătoare a guvernului în alegeri, și a asigura țerei o administrație onestă și înțeleaptă care să nu o impedece de a și desvolta în liniște puterile productive și de a cugeta cu maturitate la reformele de care ar avea trebuință.

Pentru a indeplini acest scop și de vreme ce procedările și ținta astăzi, dată pe față a guvernantilor actuali, nu ni lasă cea mai mică speranță de indreptare

a unei situații atât de amenințătoare, să nu acordăm increderea noastră de căt numai candidaților care ne vor „garanta în mod solemn“ că se vor conforma intocmai rezoluțiunelor adoptate de adunarea generală a Opoziției-Unite din toată țara ținută în Iași la 25 Martie anul curant, și care sunt următoarele:

RESOLUȚIUNE.

Adunarea delegaților din districte și a comitetelor centrale din București și Iași ale opoziției, intrunite în Iași în ziua de 25 Martie 1883.

Având în vedere situația periculoasă făcută țărei de guvernul actual prin propunerea de revisuire a Constituției.

Hotăreste :

A). Adunarea aproba atitudinea politică păzită în ultima sesiune legislativă de deputații și senatorii din Opoziție-unită, și specialmente Adresa către Regele a cărui chiar cetire a fost impeditată de guvern și de majoritatea sa din Cameră, și darea de samă făcută de opoziție parlamentară către alegători în urma retragerii sale.

B). Considerând că Constituția din 1866 a conciliat, pe căt se putea, diferențele drepturi și interese sociale pe baza respectului lor reciproc;

Considerând că Constituția cuprinde multe dispoziții, care sunt încă a se desvolta;

Considerând că dacă Constituția n'a produs toate efectele ieftine-făcetoare, aceasta nu provine, după cum se afirmă, din efectele ieftine, ci numai din faptul că ea n'a primit o aplicație sinceră;

Considerând că nici o necesitate nu reclamă modifica-

rea iei, precum aceasta se dovidește din faptul că nici o manifestare nu s'a produs în țară pentru această revizuire, propusă în ultima sesiune de către partidul guvernamental prin impulsiunea dată de guvern;

Considerând că în tot cazul nu este nici drept, nici leal, nici folositor ţărei, ca această revizuire să se facă sub un guvern personal și exclusiv care a dovedit că nu este al ţărei; că prin urmare, revizuirea ce s-ar face fără libertate în alegeri și după bunul plac al unui singur om ar fi o lovitură de stat deghizată sub masca liberalismului.

Adunarea se pronunță dar în mod absolut **îu contra ori cărei revizuiri a Constituțiunei din 1866.**

C). Considerând că o experiență de șapte ani a dovedit că ministrul Brătianu n'a întrebuințat activitatea sa și resursele imense ce țara i-a pus la dispoziție de căt pentru singurul scop de a se menține; la putere, el, și fațăunea ce'l inconjoară.

Considerând că, nemulțumită întrebuință influență morală și materială de care mai cu seamă la noi abuzează puterea executivă, ministerul actual a ridicat corupțiunea la înălțimea unei maxime de stat și o intinde, în vederea alegerilor, fără sfială și în mod însămicător pentru viitorul României;

Adunarea recunoaște că este o datorie cetățenească de intăriu ordin **de a resista, de a refuza ori ce concurs acestui guvern, de a lupta prin toate mijloacele,** pe care Constituțiunea le lasă activităței și energiei alegătorilor, pentru resturnarea lui.

D). Având în vedere modul neinteliginte și antepatriotic cu care ministerul administreză țara și în special județele Moldovei în scop de ași crea cu ori ce preț și în această parte a României un partid exclusiv și personal;

Avănd în vedere că reaua voință a guvernului merge până a refuza vechei capitale a Moldovei stabilirea și funcționarea institutelor învoite de legi spre desvoltarea sa economică ;

Adunarea în unanimitate **condamnă culpabilă administrare practicată de guvern în țară și mai cu seamă în Moldova, care a făcut atâtea sacrificii pentru fundarea statului Român.**

E). Considerând că menținerea și apărarea pactului nostru fundamental și respectarea drepturilor și intereselor națiunii întregi și ale localităților, constituie sufletul unirii deosebitelor grupuri de opoziție cu excluderea ori căror videri și interese personale, adunarea apelează la patriotismul, abnegațiunea și spiritul de concordie al cetățenilor, cari împărtășesc vederile iei, ca să-și unească în viitoarele alegeri voturile lor asupra candidaților devotați ideelor ce apără și cari vor avea mai mulți sorti de isbândă în colegiile respective.

F). Adunarea intreagă ca și diferențele grupuri ale opoziției iei angajamentul solemn de a rămâne unite pentru a împedea revizuirea Constituției și pentru a returna guvernul actual ; și în caz de trebuință, a declară că este gata a lua răspunderea situației pentru a putea asigura României satisfacerea intereselor iei morale și materiale.

MEMBRII COMITETULUI OPOZIȚIUNEI-UNITE DIN IASI.

Alexandru C. Mavrocordat, Constantin Corjescu, Vasile Pogor, Neculai Drossu, Dimitrie G. Rosetti, Dimitrie A. Anghel, Constantin N. Suțu, George Mărzescu, Alex. I. Gheorghiu, Dimitrie Tacu, Grigore Cogălniceanu, Telemac Ciupercescu, Neculai Gr. Suțu, Gheorghie Tacu, Sandu Dudescu, Colonel Constatin Langa, Alex. M. Șendrea, Alex. D. Holban, Scarlat Pastia, Leon Bogdan, Nicu Casimir, Major Hazu, Teodor Bonciu, Miltiadi Toni, George A. Cartagi, Anastasie Drăghici, Nicu Ghica Comăneștiu.

DORINTELE
PARTIDEI NATIONALE
IN
MOLDOVA

August 1848.

Atât Curților Turciei și Rusiei, căt și Europei intregi sunt acum deplin cunoscute întămplările din luna lui Mart, trecut. O petiție în 35 puncturi intemeete pe principiile organicescului Reglement, îscălită de mai multe sute de persoane din toate clasele sociale ale Moldovei, fu tratată de cătră Domnul Mihail Sturza ca o rebelie manifestă, și zugrăvită înaintea Puterilor ca o crimă contra driturilor lor. Crudele și nelegiuțele pedepse, săvărșite fără nici o judecată asupra multora din îscălitorii acestei nevinovate petiții, au revoltat toate inimile; ele sunt prea cunoscute spre a avea trebuință de a se înșira din nou.

Curțile din Constantinopol și de San-Petersburg, voind a cerceta starea lucrurilor din principate, și reformele de care au neaparată trebuință, au rănduit la fața locului ca comisari impărătești pe E. E. L. L. Talat-Efendi și Diuhamel.

De la 1 April și până acum, sfârșitul lui August, în toate tristele imprejurări ce au incunjurat țara, Moldovenii au rabdat cu cea mai mare resignație (căci nu putem zice

curaj), toate biciurile ce le-au venit și de la D-zeu și de la oameni. Cruda cărmuire a Domnului, rădicarea tuturor garanțiilor legei, răpirea libertăței și a averilor, locustele, holera, intrarea oștilor străine și alte asemenea nenorociri care pe altă nație ar fi adus-o într-o desevărșită desnădejde și anarhie, toate aceste le-am suferit cu durere, însă cu răbdare, și țara fără guvern urmăză încă a se guverna singură și de la sine; căci nu putem numi pe acela ce și mărginește atribuțiile sale numai întru a închide, a pedepsi, a jăfui în dreapta și în stânga, fără cuvânt, fără vină, fără dreptate.—Scrupuloși de a ne ținea pe drumul legal, noi ne-am impins moderatia până la o vinovată molăciune numai și numai ca se nu dăm Domnului, noue ocazii de piri și de calomnii. Și cu toate aceste, moalea și moderata noastră purtare, tot au fost tratată de purtare scăaloasă.

Când mai toți Moldovenii, băntuitori de biciul holerei, erau respăndiți pe toată fața țării, când mai fiește care familie era imbracată cu doliu pentru perderea unui părinte, unei soții, unui frate, unui fiu, urgiea domnească îl ajunse până în azilurile lor. Mulți erau încă cu lacrimile pe obraz, mai mulți încă în patul durerilor sau de-abia convalescenți, când se vezură loviți de liste de proscripții, ca în timpurile lui Marius și a lui Silla. Unii sunt sub pază opriți pe lăosiile lor, alții urmăriți din loc în loc ca niște făcători de rele, spre a fi închiși prin monastiri, sau aruncăți peste hotar, toate aceste fără cea mai mică cercetare, fără cea mai mică judecată, în contra art. 358 și 433 din organiceșul reglement. Terorismul dar astăzi domnește în Moldova, și Moldovenii sunt osinduți a videa la anul 1848 aceea ce nici odată, și în timpurile cele mai barbare, strămoșii lor n'au cugetat macar. O țară întreagă este lasată în liberă și neîngrădită urgie a unui Domn imbatătat de pofta resbunărei, aprins de setea de a desființa, tot ce mai este barbat de cinsti și de bine, tot ce mai are curaj de a protesta împotriva *Reului*. Toate armele, toate miloacele îi sunt bune, numai se poate ajunge la scop. Spaima, pedepsile, lovirea libertăței și a interesilor materiale, piri mincinoase, și chiar calomnia, chiar pamphletul, aceste sunt ticăloasele invenții cu

care astăzi pretinde a'și urma guvernul. Spre aceasta, Măria Sa dișteaptă patimele cele rele, insuflă ne'ncrederea, atijă pizma și zavistia, intartă stările sociale una asupra alteia, aprinde făclia discordiei și a resboiului civil, clevetind pe acei ce nu'i poate găsi vinovați, imputându-le plecări retrograde, planuri reacționare, făcându'i *aristoroaci*, și declarându-se el, prin urmare, *liberal*. Clerul cu Mitropolitul în cap, și care cu viața și-a plătit curajul arhipăstoresc, boerii cei mai însemnați bătrâni și tineri, toți barbații vrednici, amploați, profesori, avocați, literați, clasa neguțoarească, toți aceștia, cari constituiează adeverata Moldovă, înaintea ochilor Măriei Sale, a agenților și a pamphletarilor sei, sunt aristocrați. Un asemenea nume în dreptul seu înțeles, ei îl primesc cu bucurie, căci *aristocrație* nu însemnează alta decât *guvernul celor buni*, și acesta nu poate se fie guvernul Măriei Sale Domnului Mihail Sturza V. V.

Acești aristocrați, adecația *partida națională*, clevetiți și prigojniți, opriți pe la moșii, fugăriți de cătră sbirii Domnești, văzându'și țara ocupată cu armii străine, și prin urmare în neputință materială de a se intruși în pace, de a se pune chiar în relație cu acei trimesi de cătră Curți spre a certa nevoițele țerei, se văd dar siliți a arăta prin lumina tiparului, care sunt planurile lor, care sunt reformele ce le socot mai neapărate pentru țară.

Prin aceasta, noi nădăduim că vom împlini un indoit scop. Înteu, vom include gura clevetitorilor ce ne învinovățesc cu plecări care sunt a lor, adecația retrograde; și al doilea, vom arăta ambelor Curți și Europei, starea opiniiei publice în Moldova, de vreme ce până acum comisarii împărațești au suferit ca Domnul să fie departe de densii pe ori cine ar fi îndrăsnit se le vorbească, altfel în decât în struna domnească.

Când la 28 Mart, obștia adunată în Iași din toate jînuturile Moldovei, au cerut numai acele 35 puncturi întemeiate pe Reglement, ca prin aceasta n'au arătat că n'ar avea trebuință și de alte reforme mai radicale. Înse, tăngindu-se numai pentru ilegalități, ea vroea a fi reașezată în legalitate, ca atunci legal să'și poată da și alte mari

imbunătățiri. Timpul acestora au venit. Astăzi nu se mai atinge numai de indreptarea abuzurilor și de isgonirea să-vărșitorilor lor. Căderea acestora îi ca și implinită. Înse o cestie mult mai mare se ivește: *regenerația Moldovei* ingunchiată sub Mihail Sturza V.V., înzestrarea ei cu instituții analoage cu epoca noastră. În ființa a ambelor Curți ce vroesc a cunoaște spiritul Principatelor, în ființa Europei care simpatizază cu noi, Moldovenii ar fi vinovați înaintea lui D-zeu, a popoarilor și a lor insuși, dacă nu și-ar declară fățiș, fără sfieală, și 'n adevăr: Care sunt dorințele și nevoițele lor, care sunt instituțiile ce le socot neaparate pentru fericirea lor, și fără care nu poate se fie în țară nici pace nici propășire.

Prin o asemenea *solanelă declarație* făcută cu vrednicie și cu unanimitate, Moldovenii nu sunt rebeli, nu se pun în luptă cu nimine. Ei sunt prea slabi spre a lovi driturile altora; dar cer ca și driturile lor se fie respectate, dacă este ca *dreptatea*, ear nu *puterea* se presideze la soarta lor.

Inainte dar de toate, Moldovenii protestă despre ne-strămutata lor hotărare de a nu lovi driturile cuiva; înse vroesc asemenea ca și alții se nu le jignească dreptățile ce le au înființate și inchizările de sute de ani, pe care strămoșii noștri pururea și cu crude jerfe au știut a le păstra, și pe care și noi voim a le lăsa intregi strănepoțiilor noștri. Cel mai sfânt din aceste drituri este „*ne-atărarea noastră din lăuntru*” și prin urmare „*autonomia*”. Această ne-atărare au fost întâia condiție a următorului tractat din 1512, prin care Moldova în Domnia lui Bogdan, fiul lui Stefan cel mare au cunoscut suzeranitatea Turciei, și anume:

1). Poarta cunoaște pe Moldova de pămînt slobod și ne-supus.

2). Legea creștinească care se ține în Moldova, nu va fi nici o dinoară calcată sau turburată, ci încă norodul va avea slobode bisericile sale, ca și înainte.

3). Poarta se'ndatorește de a apăra pe Moldova de toți cei ce ar putea se o calce, păzind'o în starea intru care au fost mai înainte fără a i se face vre o neleguire, sau se

sufere ca se i să facă vre o dinioară cea mai mică desbinare sau despărțire.

4). Moldova va fi stăpânită și cărmuită dupe pravilele și canoanile sale, fără să se amestice Poarta căt de puțin.

5). Domnii vor fi aleși de norod și intăriți de la Poartă, ca se stăpânească în căt vor trăi.

6). Domnii vor fi cărmuitori a tot pământul Moldovei, și vor putea se aibă intru stăpânirea lor ostași cu plată de la sine, până la 20,000 pământeni sau ómeni străini.

7). Moldovenii vor putea ținea și cumpara o casă la Tarigrad pentru sederea capichihaelilor lor, unde vor putea face și o biserică.

8). Turcii nu vor putea cumpara pământuri în Moldova, ori a avea case sau a se așeza, nici a avea sau a face geamii nici intr'un chip.

9) Domnulu impreună cu tot norodul, pentru semn de supunere, va avea purtare de grijă a trimite pe tot anul prin doi boeri a Moldovei la Poartă 4,000 bani roșii, 40 șoimi, și 40 epe fătătoare. Aceste toate cu nume de „peșcheș” adică dar.

10). În vreme de oștire, Domnul Moldovei, aseminea după cum i s'ar poronci de la Poartă, va fi agiutor cu oștile sale la slujba impărătească.

Acestași tractat sau mai intărit și la 1530 de către Soliman cel mare; și toate hatișerifurile și firmanurile Porței în urmă slobozite, sau intemeiat pe aceleași capitulații; acestea asemenea sau cunoscut și pe toate tractatele încheiate între Turcia și Rosia, care daclarându-se ocrotitoare driturilor noastre sau îndatorit prin urmare a ne apara și cel mai sfânt al nostru drit, ce este *ne-atârnarea noastră din lăuntru*.

In adevăr, lăsind a vorbi de tractatul încheiat între Petru cel mare și Dimitrie Cantimir, în 13 April 1711, 1) (adi-

- 1). Țara Moldovei cu Nistrul se i fie hotarul și Bugeagul; și cu toate cetățile tot a Moldovei se fie.—Bir tara se nu dee.—Titlul Domniei se fie: Seninatul Domn al țerei Moldovei, Samoderjet, adică singur stăpânitor, și Colegator, adică prieten, țărei Moschicești.—Extract din tractatul de pace din 13 April 1711.—Vezi Cronica lui Ioan Neculce, pagina 341, și „fragments tirés des chroniques Moldaves et Valaques” pag. 46.

că cu doue sute de ani în urma capitulației Moldovei către Poarta otomană, și care dovedește că Moldova au fost privată de Curtea Petersburgului ca stat suveran de și tributar, iar nu ca provincie cum o declară acum depeșa din 19 Iulie 1848, căci atuncea n'ar fi putut încheie tratat cu o provincie), prin care tratat reformatorul Rosiei cunoștea Domnul Moldovei titlul de *autocrator*, și țerei o deplină neatârnare. Rosia prin tratatul de la Cainargi din 1774, cunoaște pre stăpânitorii Moldovei și Valahiei de suverani 2) și prin urmare și țările de staturi suverane.

Pe acest tratat în care pentru întâiași dată principul mijlocirei Rosiei în favorul principatelor este stipulat (înse numai în căt aceasta se poate era de către considerația prietenească și luarile aminte ce puterile au unele pentru altele) 3) sunt intemeiate și toate cele-lalte tractate inchise între Rusia și Turcia pentru principate.

Tratatul de Iași din 29 Decembrie 1791 prin art. 4, nu cuprinde în adevăr altă nimică de căt întărirea condițiilor cuprinse prin tratatul de Cainargi și prin convenția explicativă din 10 Mart 1779.

2). De a invoi suveranilor ambelor principate a Moldovei și a Valahiei de a avea fiește care pentru sine lângă Inalta Poartă agenți (*chargés d'affaires*) creștini de legea grecească, carii le vor căuta trebile, și acești agenți se vor ingrijii de interesele ziselor principate, și vor fi tratați cu priință de către inalta Poartă, care ii va privi însuși, cu toată a lor puțină importanță, ca oameni bucurânduse de dritul ginetelor, și prin urmare feriți de ori-ce asuprire.—Art. XVI. 9 din tratatul de Cainargi. Este o reproducție a art. 7 din tratatul Moldovei din 1512; căci Moldovenii au avut pururea capichihaele sau agenți la Constantinopol.

3) Inalta Poartă se primește încă că după imprejurările în care se vor afla ambele mai sus zise principate, Miniștrii Curții imperiale a Rosiei se poată vorbi în favorul lor; și Inalta Poartă se făgăduiește de a lăua în privire aceste reprezentanții, potrivit considerației prietenești și luarilor aminte ce puterile au unele pentru altele. No. 10 a acelaiaș art. și tratat.—Acest punct prin convenția explicativă a tractatului de Cainargi, încheiată în 10 Mart 1779, mărginește anume dritul Rosiei de a mijlochi pentru principate: „Curtea imperială a Rosiei, din partea sa, făgăduiește de a nu întrebuița dritul de mijlocire, ce este păstrat Ministrului seu în tratatul de pace, în favorul ambelor principate, de căt numai pentru păstrarea ne-jignită a condițiilor specificate în acest articol“. Adică libertatea religiei, întoarcerea către proprietari a moșierilor din raelele Brăilei, Hotinul și Bender, respectarea clerului, regularea biroului, pazirea vechilor hăsișe ri, și dritul Românilor de a avea agenți la Constantinopol.

Tratatul de Bucureşti din 16 Mai 1812, prin art 5, intărind tractatele și convențiile de mai înainte, nu le face altă modificare de căt că puterea protectrișă, adică Epitropul își insușește și unește către staturile sale, jumătate din țara protejată din averea orfanului, adică toată Moldova din stânga Prutului, 1) în contra principiilor a ori ce drit public și privat.

Actul separat *a convenției de Acherman* încheiat în primăvara principatelor cuprinde anume aceste cuvinte despre dritul Românilor de a-și da legiuirile ce li s-ar cuveni: „Turburările întâmplate în anii din urmă în Moldova și Valahia, aducând cea mai grea vătămare rănduelii în diversele ramuri a le administrației din lăuntru, Domnii cu respectivile lor Divanuri, vor fi datori a se ocupa fără cei mai mică întârziere de măsurile trebuitoare spre a îmbunătăți starea principatelor incredințate lor; și aceste măsuri vor fi obiectul unui regulament general pentru fie care provincie, care îndată se va și pune în lucrare.“ Tot acest act cunoaște vechul drit al Românilor de a-și alege Domnul cu *primirea generală a locuitorilor*.

Proclamația Feldmareșalului Vitgenstein adresată în 8 Mai 1828 în numele M. S. I. Neculai către locuitorii Trei Românești și Moldovei, făgăduiește principatelor o existență legală și statonnică după vechile drituri.

Art. 5 din *tractațul de Andrianopol* din 1829, care au realizat făgăduințele Feldmareșalului și au resplătit în parte jertfile făcute Rusiei de către Români de la Petru cel mare încoace, cuprinde: „Principatele se vor bucura de o slobodă lucrare a credinței lor, de o desevărșită siguranție, de o administrație națională ne-atârnată, și de o întreagă slobozenie în comerț“.

Hatișeriful publicat la intoarcerea Domnilor celor dințai numiți după *tractatul de Andrianopol*, cuprinde asemenea: „Domnii vor întocmi slobodătoarele pricinile din lăuntru a le

1) M. S. Impăratul tuturor Rosiilor lasă și intorece Inaltei Poartei parțea Moldovei din dreapta Prutului. — Si Inalta Pórtă va face ca biroul viitor a Moldovei să fie proporționat cu întinderea de față a țărei. — Tratatul de București art. 5.

principatelor lor, sfătuindu-se cu a le lor Divanuri, fără de a se pute aduce vătămare drepturilor ce s'au incheeșluit acestor țări, prin deosebitele tractate și hateșerifuri, și nu vor fi supărați intru cea din lăuntru a lor ocărmuire, prin nici o poroncă inprotivitoare acestor drituri. "Acestași hateșerif mai adaoge: Aceste două principate vor avea *drepturile cei de sine-și legiuiri*, s. c. l.

In puterea dar acestui drit de *ne-atârnare din lăuntru, de autonomie*, intemeiat pe titlul Moldovei de stat suveran, pe o intrebunțare de veacuri și pe toate tractatele, partida națională cu intreaga și plina convicție arată că *Reglementul Organic* nu poate nici într'un chip se facă fericirea țărei, și ca puternică dovadă despre aceasta este îspita de *șep-te-spre-zece nenorociți ani*.

In adevăr, lăsind a zice că acest reglement prin mai multe a sale dispoziții este contrariu spiritului tuturor tratatelor, și lovește și driturile Turciei și a Moldovei, dar apoi are două metehne de căpitenic care anulează cele-l-alte a le sale hotăriri menite spre a ferici țeara. Aceste metehne sunt :

1. Prin dispoziția sa inchietoare ce dice că: „pe viitorime ori ce schimbare Domnul ar voi se facă în reglementul organic, nu va putea se aibă loc, nici a se pune în lucrare, de căt dupe inadinsă imputernicire a inaltei Porți cu impreună unire a Curței Rusiei“ Reglementul rădică de o dată Moldovei toate driturile ce le păstrează de la capitularea sa, și care i s'au fost incheeșluit de toate tractatele vechi și noue, și ce este mai rău, și mai ne-norocit că o lovește cu *immobilitate* în contra legilor progresului și a perfectibilităței pentru care toate popoarele sunt făcute. Când o nație nu înaintează, ea dă înapoi, și aceasta în veacul nostru este mai adevărat de căt ori și când. Reglementul înse silindune că pentru cea mai mică prefacere, chiar în cea mai ne-insemnată lege de poliție se cerem inadins imputernicirea a I. Porți cu impreună unire a Curței Rusiei, ne osindește, *a fi staționari*; și starea pe loc, immobilitatea, este moartea unei nații. Este cunoscut cătă opozitie au intimpinat această adăogire la articulii Reglementului din par-

tea obștiei adunărei a țărei Românești; și răspunsul ei din 21 Iulie 1837, la nota din 17 Iulie acelaș an a General-Consulului Rusiei, este cea mai manifestă protestație în contra desbrăcării nației de dritul ei de autonomie. Obșteasca adunare a țărei Românești n'au cunoscut dar nici odată această fatală adăugire; și redacția jurnalului prin care adunarea obștească a Moldovei a primit'o, dovedește că acesta s'au făcut după prea inalta incuviințare (*en vertu d'une sanction suprême*), iar nu din libera sa voință.

2). A doua metehană capitală a Reglementului este că, aceasta, în loc de a *regula*, (precum însuși numele seu arată misia ce trebuie se aibă), după spiritul timpului vechile instituții a Moldovei, au dărămat și au desfințat toate legiuirile țărei; ne-au tăiet toată relația cu trecutul, fără a ne intemea presentul. O lege fundamentală a țărei trebuie înse se fie o plântă indigenă, expresia naravurilor și nevoițelor nației. Aceasta înse nu este Reglementul; el este redigat în timpul ocupației armelor rosienești, după instrucții străine, supt prezidenția Consilierului de taină rosienește Minciachi, de către doi boeri numiți de Prezidentul plenipotent a principatelor, și numai de către alții doi boeri numiți de Divanul țării, adică de vr'o căteva persoane, ear nu de *a-devărata Adunare națională a țării*. Aceste toate se dovidesc prin chiar jurnalul-prefață ce este pus înaintea Reglementului Moldovei, din 29 Iulie 1829, și iscălit de președintul Comitetului Minciaki, visternicii Iordachi Catargiu, și Costachi Cantacuzino, vornicii Costachi Conachi și Mihalachi Sturza, și secretarul și redactor Aga Georgie Asachi. Sfărșitul acestui jurnal prin chiar cuvintele sale, arată modul și mijloacele cu care s'au făcut acest Reglement.

„Noi mădulări a Comitetului pentru secția Moldovei, am deschis seanțele noastre la București în 29 Iulie 1829, sub prezidenția domnului de Minciachi, înzestrat cu *instrucții* privitoare către aceste imbunatățiri, și ne vom ocupa cu toate părțile ce trebuie se compueie acest reglement; și făcând din fișe care căte un cap de o parte, îl vom supune, indată ce va fi pregătit și redijiat, cercetărei Ecselenției Sale Dom-

nului Prezident plenipotent, până când toată lucrarea reformei pentru Moldova va fi cu totul sfârșită."

Reglementul căr ne-sfînd nici de cum espresia vroinței Moldovenilor, ne-respunzind la nevoițele țerii, ne-intemeiat pe accele legiuiri vechi, care cu toate greutățile timpurilor și a imprejurărilor din afară, sute de ani ne au păstrat naționalitatea, nici au putut nici poate se facă fericirea țerii noastre. De aceea dar, vroim a ne întoarce la acele instituții a căror origină este din pământul nostru, care în timp de cinci veacuri le-am avut, și pre care numai voim a le adăpa după luminele și trebuințele epocii. Pentru că ele au oareși care asemănare cu constituțiile altor popoare, se nu socoată cineva că sunt imitații și imprumutări, un plagiat a propagandei democratice și socialiste, cum ar vrea Nota cabinetului rusesc din 19 Iulie se le numească; să nu se iee după forme, și după termine. Instituțiile ce le vroim sunt curățătice țerii noastre în cea mai mare parte, și aceasta o dovedește istoria și acturile publice a Românilor.

Aceste instituții pe care partida națională le socoate ca ne-aparate și singurile măntuitoare pentru țară, sunt următoarele :

1). Neatarnarea administrativă și legislativă în toate cele din lăuntru, fără amestec a ori ce puteri străine.

Considerațiile de mai sus au dovedit pe ce drituri se intemeiază acest principiu fundamental.

2). Egalitatea drepturilor civile și politice.

Prin aceasta Moldovenii sărăcătoare la un vechiu și măntuitor principiu. În vechea Moldovă toți erau de o potrivă; căci însuși vecinătatea era numai un abuz introdus din țări străine, precum o declară formal actul obșteștii adunări din 6 April 1749, cuprins și în Reglementul organic art. 435. În Principate nici una din stările sociale nu era privilegiată; toți Români puteau ajunge la boerie adică la funcții publice, căci una și alta înseamna tot una. Acestași principiu de și im-

brobodit cu multe abuzuri și exceptii in practică, există încă și astăzi in teorie ; a decreta dar aceleași drepturi civile și politice pentru ori ce Român, (cu oarecare restricții legale) ar fi a impiedeca ura intre deosebitele clase a societății și prin urmare ruina desăvârșită a țării. (1)

3. Adunarea obștească compusă de reprezentanții tuturor stărilor societății.

Așa era vechile Adunări a Românilor; și iscăliturile puse supt vestitul act a desrobirei vecinilor din 1740, pomenit mai sus, dovedește destul dritul ce aveau toate stările, adică toate interesile țărei de a fi reprezentate in Adunare Prin urmare, Adunarea Obștească de astăzi (chiar ne-fiind înriură de guvern), neinsășoșind, de căt interesile unei stări, adică a boerilor, trebuie modificată înrăst-feliu, ca se fie reprezentate in ea cele de căpitănie interese a țărei, adică, proprietatea, comerțul, sibiul săcute statului, capacitatea și agricultura.

4). Domnul ales din toate stările societăței după vechiul obiceiu.

Aceasta earăși nu este o inovație ; istoria dovedește că fiește care Român putea fi chemat la Domnie. Petru Rareș in minutul alegerii sale era pascar. Constantin Cantimir era de abia Sărdar ; și unul și altul au fost mari și buni Domni. Acest drit pentru întăiași dată s-au restrins in clasa boerilor celor mari și până la rangul de Vornic, de către vornicul Mihail Sturza, unul din redactorii reglementului din 1832. (2)

(1). Iată cum glăsuiesc și art. 10 și 12 din Constituția de la 1866.
Art. 10. „Nu există in Stat nici o deosebire de clasă. Toți români sunt egali înaintea legei și datori de a contribui fără osebiile la dărière și sarcinele publice“.

Art. 12. „Toate privilegiile, scutirile și monopolurile de clasă sunt opriate pentru totdeauna in statul român“. — Vezi in Convenția de la Paris din 6—19 August, 1858, art. 46.

(2). V. Constituția sect. I din Capit. II. Cu alegerea unui Domn străin, tara a renunțat la o tradiție națională. A se videa in această privință, in discuțiile Divanurilor ad-hoc motivaile pentru care Romanii au renunțat la aceasta tradiție națională. Defunctul Simeon Barbuț, profesor de dreptul public al Romanilor, la facultatea de drept din Iași, a combătut cu multă putere de convingere. „Domnia străină“.

5. Lista civilă proporționată cu veniturile și mijloacele țărei.

Astăzi Măria Sa Mihail Sturdza VV. primește de la țară 1,600,000 lei, când venitul țărei se suie deabia la 10,000,000 lei; prin urmare trage în folosul său a șasea parte din veniturile publice; și așa 250,000 de Moldoveni trăesc și muncesc pentru a ținea pre un singur om. Pe lângă această însemnată sumă, Domnul au știut și mai trage și venitul ecșportației grănelor, care se sue la soma de 600,000 lei; incăt această listă civilă, făcând proporția micelor venituri a țării, este cu mult mai mare decât lista civilă acelor mai mari Suverani a Europei (1).

6. Responsabilitatea ministrilor și a tuturor funcționarilor în funcțiile ce ocupă.

Acesta este un principiu prea feritor și atât în interesul țărei, căt și a Domnului insuși. El este cunoscut și de Reglementul de astăzi art. 137. Anecsa Q. XVIII, și 282. Miniștrii trebuie se fie respunzatori înaintea Obștiei Adunării potrivit vechiului obiceiu. Vezi Magazinul Daciei, Tom. 1. pag. 126, (2).

7. Libertatea tiparului.

Tiparul în ori ce timp au fost liber în Moldova; și până acum nici într-o legislație veche sau nouă, nu se află vre o lege care se'l opreasă sau se'l mărginească macar. Din potrivă, la întrebarea făcută de Prezidentul plenipotent la 1830, în timpul ocupației rosienești, ce legi sunt în Moldova pentru tipar, este declarația *Divanului implinitor* adică a autorităței cei mai înalte a guvernului, că în țara Moldo-

V. în opul seu, intitulat „*Dreptul public al Românilor*“ argumentele contra Domnului străin, pag. 150—176.

(1) Vezi art. 94 Const. „Legea fixază lista civilă pentru durata fiecărui dăinii.“

(2) În Constituție, avem secțiunea II de la Capitolul II, art. 97—103 care ne vorbește „despre miniștri și despre responsabilitatea lor“. Vezi de asemenea, art. 132, No. 2 din Constit. care ordonă să face o lege asupra responsabilității miniștrilor și celorlalți agenți ai puterii executive. V. de asemenea și legea din 2 Maiu, 1879, relativă la „responsabilitatea ministerială“ precum și art. 29 din Constituție,

vei, tiparul n'au avut nici odată altă censură de căt *religia și moralul public.* (1).

8. Resplătirile naționale date de cătră nație prin Adunarea Obștească, iar nu prin Domn.

In țările Românești unde decorații nu sunt, și rangurile se oboară, singurile resplătiri sunt bănești; ca cheltueli dar ele nu pot fi făcute de către Adunarea Obștească, după chiar reglementul de astăzi, art. 54 și 117 și A-necsa E. X. (2).

9. Reprezentanții țării în tot timpul mandatului lor, se nu primească funcții, cinstiri sau resplătiri de la guvern.

Servilismul adunărilor obștești de la 1832 și până acum, compuse în cea mai mare parte de deputați funcționari, cari în mandatul lor privesc numai un mijloc de a dobândi înaintire în funcții, ranguri mai înalte, resplătiri bănești, nișamuri, cere ne-aparat această reformă feritoare de corupție. (3).

10. Publicitatea seanțelor Adunării Obștești și a tribunalurilor.

Principiu recunoscut și de către Reglement art. 327, pe lângă vechiul obiceiu a țării care sau pastrat și până astăzi, de și într'un chip imperfect. (4).

11. Dritul inițiativ și de petiție pentru Adunare.

Dritul inițiativ este cunoscut de Reglement art. 57.

(1) Principiul acesta îl videm consacrat prin art. 24 din Const.

(2) V. art. 112 din Const. „Nici un fond pentru pensiuni sau gratificații în sarcina tezaurului public, nu se pot acorda decât în virtutea unei legi.“

(3). *Iată un principiu salutar, care nici până astăzi nu este pus în aplicare, din contra-partidul pe care'l reprezintă d. prim-ministrul Brătianu, l'a nesocotit într'un mod ne auzit și ne mai uzitat sub nici un guvern.*

(4) Vezi art. 39 din Const. „Sedințele adunării sunt publice.“ Vezi art. 86 din proc. civ. „Sedințele vor fi publice, afară de casurile când legea ordonă altfel, sau când discuțiunea publică poate cauza scandal,

Dritul petiției este ertat de către obiceiul vechiu, și nu este oprit prin nici o lege nouă. (1).

12. Representantul țerei la Constantinopol ales de către Adunare dintre Români.

Representantul țerei de astăzi este străin în contra chiar a Reglementului, art. 403. El trebuie se fie ales de cătră Adunare pentru ca se reprezenteze la Inalta Poartă interesile țerei, iar nu interesele Domnului, precum se întâmplă cu agentul de astăzi, D. Vogoridi, socrul Măriei Sale Mihail Sturza V. V., și care de 14 ani înaintea Curței Suzerane nu numai au ascuns, dar încă au prigonit interesile Moldovei.

13. Inchizeșluirea libertăței individuale și a domiciliului.

Acste drituri sunt inchizeșluite de Hrisovul lui Ioan Sturza, 1. April 1828 și de Reglement, art. 358 și 433, însă numai boerilor; dar și pentru acești sunt numai pe hârtie. Domnul cu sau fără sfatul administrativ, în contra tuturor drepturilor vechi și noi, sub cuvînt de măsuri de ordin public, inchide, surgunește, deparează peste hotar, fără cea mai mică judecată, dovedind și prin aceasta, că o lege publicată dar ne-păzită este o lege moartă. Libertatea individuală și domiciliul trebuie să fie inchizeșluite pentru toți Români fără deosebire. (2).

14. Instrucție egală și gratuită pentru toți Români.

Acest principiu este cunoscut prin hrisoavele lui Grigorie Ghica V.V., prin Reglement Anexa F. LXVI și LXVII și prin dispozițiile departamentului din lăuntru, în ministeria răpost. Logofăt Lupu Balș. Principul înse să trebuiască desvoltat și pus în lucru. Fișe care oraș, târg și sat trebuie să aibă scoala sa, ca fișe care român se poate primi instrucția la care îl chiamă facultățile sale.

(1) V. art. 33 din Const. relativ la dreptul de inițiativă parlamentară, și art. 28 relativ la dreptul de a petiționa.

2). V. art. 13 și 15 din Const.— art. 13 „Libertatea individuală este garantată.—art. 15: „Domiciliul este neviolabil.”

15. Intemeierea unei garde urbane și rurale.

Această gardă, întăia putere a țării, de și în urmă degenerată, au existat până la introducerea Reglementului; spre a împușna numerul slujitorilor carii sunt un isvor de abuzuri și de impilări pentru locuitorii setenii, și mai ales spre a avea o garanție temeinică pentru averile materiale și morale, și pentru pazirea țării și a fericirei publice, garda este ne aparță. (1).

16. Intemeierea juriului pentru pricini politice criminale și de tipar.

Această instituție, provenind din pruncia societății păstrată și imprumutată de toate popoarele care o privesc ca cea mai mare garanție pentru siguranția și libertatea cetățenilor, au avut-o și Români moștenire de la vechii Germani, și au păstrat-o până la introducerea Reglementului în procesurile civile. Chiar și supt Domnul Ioan Sandu Sturza V.V. fizște care împrechinat ce era a se infăstoșa înaintea Divanului domnesc, avea dreptate pe lăngă mădularile Divanului să se aleagă și alți căți boeri vroea, carii împreună cu ceilalăți, 'l judeca.

In cele criminale juriul era obștește adoptat de Români; și există chiar un tractat încheiat între Stefan I Vodă, nepotul lui Stefan Cel mare, și între Sigismund, Riga Poloniei, pentru întrebuițarea juriului în procesurile supușilor mixti. La pricinile de hotărîturi, juriul alcătuit de *purgari*, adică concetățeni, era asemenea întrebuițat. Astăzi dar când chiar acele nații care nu cunoșteau încă juriul, il adoptă ca închîzeșluirea cea mai sigură și mai priincioasă, pentru

(1). V. art. 121 și 122 din Const.—art. 121 „Garda cetățeană este menținută în statul României. Organizațiunea ei este regulată de o lege specială.”

Art. 122 „Numai în virtutea unei legi se va putea mobiliza garda cetățeană.”

Cărui Român i-ar fi putut trece prin gând că această gardă urbană și rurală are se ajungă un instrument de opresiune a drepturilor celor mai sacre cetățenești?

ce numai Români nu s'ar intoarce la o instituție strămoșească, atât de precioasă! — 1)

17. Desființarea pedepsei de moarte și a bătăilor trupești.

Epoca în care vețuim face de prisos ori ce comentariu intru aceasta.

18. Intemeierea unui ordin de avocați spre liberă apărare atât in cele civile, căt și in cele criminale.

Așezemēntul pentru vechili din 1839 au pus temelia ordinului avocaților in procesurile civile. Trebuie inse ca și in cele criminale se li se dee dritul apărării care este permittă atât de legile impărătești ce au încă putere in țară, căt și de art. 346 din Reglement. O garanție dar mai tenuină este trebuincioasă. (2)

19. Intemeierea ministeriului public.

Așazărea avocaților cere ne-apărat și a procurorilor carii și există in țara Românească.

20. Reforma tribunalelor și inamovibilitatea judecătorilor.

O mare parte a ingenunchiarei țerei se poate atribua tribunalilor. Reu Organizate, rău compuse, sub inriurirea directă a Domnului, in loc de a fi organul și expresia dreptăței, ele nu sunt de căt instrumentul strimbățăței, și nu infătoșează nici o garanție inpricinaților. Reforma lor, și mai

(1) După art. 24 Const. „Delictele de presă sunt judecate de juriu.” — Art. 105 Const. glăsuște: „Juriul este statoricit in toate materiile criminale și pentru delictele politice și de presă.”

(2) Legea pentru constituirea Corpului de avocați a fost pentru prima dată făcută de Vodă Cuza in 1864.
Inainte de această lege, există in Moldova „Așezemēntul pentru calitatele ce trebuie se aibă vechilii” publicat prin buletinul oficial din 11 Iuniu, 1839; vezi in această privință „Adunarea de ofisuri și deslegări” publicată in an. 1844, de banul Dimitrie Hasnaș.

ales inamovibilitatea judecătorilor cerută și de art. 285 a Reglementului, sunt dar de toată nevoiea. (1)

21. Ne-amestecarea Domnitorul în ramul judecătoresc, și aducerea în implinire a sentenților fără întârirea sa.

Domnul prin insuși ființa sa de Domnitor, trebuie să se ţie departe de luptele judecătorescă a particularilor; căci prin amestecarea sa în ele, nu face de căt a și comprometa influența suverană. El nu trebuie prin urmare de căt a privighia la marșa justiției, iar nu și la darea ei; căci altminterle dreptatea n'ar fi de căt un instrument guvernamental în mănilor Domnitorului, precum au și fost în mănilor Măriei Sale Mihail Sturza V.V. Căte hotăriri date de către Divanul domnesc în conglăsuire de șapte mădușari, și care după art. 363 a Reglementului remănu pentru veci sfinte, sed de la începutul Domniei sale ne-intărite și ne-aduse în implinire, și căte altele asemenea s'au sfârmătat, și ne-legiuț s'au trimis în noua cercetare a Tribunalelor!

22. Desfințarea a ori ce tribunale și comișii escepționale.

Aceste chiar după Reglementul de astăzi nu sunt tolerate; înse, în contra acestuia, guvernul de față în mai multe rânduri sau slujit de ele. (2)

23. Libertatea culturilor.

Moldova au avut pururea de fală de a cunoaște libera

(1) Prințipiu de inamovibilitatea judecătorilor consacrat prin art. 285 din Reglementul organic, din nou este prevăzut prin Convențunea de la Paris în art. 7. — V. Propunerea de reformă magistraturii pe baza principiului de electivitate făcută de d. C. A. Rosetti, în foaia Camerei de revizuire a art. 7 din Constituție — V. de asemenea, memorial intitulat „căteva observații asupra legislației și organizației judecătorești“ de G. Mărescu, precum și proiectul elaborat de majoritatea comisiunii pentru elaborarea unui proiect de lege de organizare judecătorească, reprezentată prin d. Dimitrie Giani. Vezi și contra-proiectul minorității acestei comisiuni reprezentate prin d-nii Constantin Boerescu și G. Mărescu.

(2) V. în Constituție art. 104, al 2-le alineat: Comisiuni și tribunale extraordinaire nu se pot crea sub nici un felu de numire și sub nici un felu de cuvînt,

intrebuițare a tutulor culturilor. Religiile prigonite în alte țări au găsit pururea în țara noastră un azil sigur; și patrimentul Românesc este singurul carele nu s'a udat cu singe vărsat în resboac religioase. (1).

24. Rădicarea morală și socială a clerului ortodox.

Formarea clerului și aducerea sa într'o stare imbuinătățită și insuflețitoare de respect este una din cele mai mari și sfinte ingrijiri a fiește căruia guvern, patruns de datorile sale către popor. La Români guvernul de 14 ani n'au făcut nimică pentru cler, care cu toate veniturile cele mari, și cu toate mijloacele și legile ce sunt de față, și anume art. 415 din Reglement, s'au lasat în injositoarea condiție în care se află și mai înainte. Clerul de jos mai ales este atât de părăsit, încât este de mirat cum poporul au mai pastrat încă vr'un simțiment religios. (2)

25. Organizarea clerului catolic pentru România de această religie.

Peste 50,000 Români sunt catolici. Până acum guvernul nu s'a ocupat nici de cum cu educația atât morală căt și religioasă a lor. Clerul lor este străin, și nu se sprijinește de către stat. Este dar ne-apărată trebuință ca și acești fi a patriei se tragă parte din folosurile publice.

Clerul lor trebuie dar organizat și ținut, ca toate celelalte cleruri cunoscute, cu cheltuiala statului. Vechii Domni o cunoștea aceasta prea bine, și singurul venit ce biserică catolică are în Moldova, îi vine încă din vechile dănuiri domnești.

26. Drepturi politice pentru ori ce compatrioți de ori ce credință creștină.

Astăzi numai ortodocșii cred a avea drepturi politice, dritul de a stăpâni moșii, etc. Istoria și actele publice ne

(1) V. art. 21 din Const. „Libertatea conștiinței este absolută. Libertatea tuturor Cultelor este garantată, întrucăt înse celebrațiunea lor nu aduce o atingere ordinei publice și a bunelor moravuri.

(2) Art. 21 Alin. 3 din Constituție: Religiunea ortodoxă a răsăritului este religiunea dominantă.

dovedesc înse că în timpurile dinainte, și catolicii se foloseau de aseminea drituri. și încă astăzi dintre Moldovenii catolici sunt carii, unii au ajuns la întrebunțarea driturilor politice, și alții stăpănesc moșii încă din vechile dănuiri. Sunt mai multe sate răzeșești lăcuite de catolici. Drepturile politice, și aceasta o cere epoca, trebuie dar date la toți Români de lege catolică, protestantă, ariană, etc. (1).

27. Emancipația graduală a Israelitilor Moldoveni.

Marele numer de Israeliți străini veniți în Moldova, ignoranță adâncă în care această stare se află, cere ca guvernul să se ocupe ne-adormit cu această chestie importantă pentru țară; trebuie ca prin măsuri umane și progresive, să se opereze căt mai în grabă fusia Israelitilor, și prefacerea lor intr'o stare de cetăteni folositori a statului (2).

(1). Art. 46, alin. 5 din Convențiunea de la Paris, glăsuea: „Moldovenii și Valahii de ori ce rit creștin, se vor bucura de o potrivă de drepturile politice. Esercitarea acestor drepturi se va putea intinde și la celealte culturi prin dispoziții legislative.“

Iată cum în prima mea prelegere de drept din 1860 m'am rostit asupra acestui articol:

„Diferința aceasta ce Convențiunea o face între deosebitele culturi, de și este contrarie principiilor pur filosofice, totuși, luând în considerațiu posuția noastră socială, eu o aplaudez. Putele care au lucrat Convențiunea, de bună samă dându'și socoteală de importanță driturilor politice, n'au putut să le confere de căt numai acelor ce li s'an părnt că se interesează la esistența noastră națională, că simpatizează cu poporul român, că e gata, în fine de a se jertfi pentru dănsul. Si astfel în având indoială dacă, în general, streinii ce sunt așezați pe teritoriul Principatelor-unite, prezentează pentru naționalitatea noastră, garanții aceste, fără de care, o națiu ar putea să cuprindă în sinul seu nimică sei cei mai neimpacăti, ce alta mai înțeleapt ar fi putut să facă puterile în punctul acesta, de nu se confere, după cum a și făcut, dreptul puterii legiuitoro de a se încredința însăși dacă lățirea acestor drepturi este prințioase și nevătămătoare naționalității române? și astfel îu a zis: „că folosința acestor drepturi va pute fi intinsă și la alte culturi prin dispoziții legislative.“ Să se găndească bine puterea legiuitoro înainte de a conferi drituri politice streinilor! Să se găndească mult și bine legislațorele român asupra condițiunilor de naturalizație!

V. Introducerea generală la studiul Dreptului publicată în 1865, p. 12—17.

(2). Iată cum se exprima în privința Israelitilor, Prințipele Neculai Suțu nu mai departe de căt un an de la publicarea acestor dorințe ale partidei naționale din Moldova:

„Jidovii, — zice Prințipele Neculai Suțu — în mic număr, în epoci puțin departate au năvălit de căt-va timp în Moldova atrași prin siguranță, toleranță și resursele ce le oferă țara, mai cu samă din Rusia

28. Înțurnarea către stat a averilor Mănăstirilor inchinate la locuri streine.

Toate averile dănuite de către evlavioșii noștri Domni, Locurilor de jos, sunt *condiționate*. Tinerea de sobor, de scoli, de spitaluri, de case de nebuni, de mese pentru saraci, aceste sunt principalele condiții, din care însă nici una nu sau ținut de către părinții greci. O singură monastire închinată nu mai ține sobor; mai multe sunt prefăcute în case de arrendatori și ocupate de mireni, bună oară monastiri' e Buhalnița și Aron Vodă. Celelalte condiții sunt tot așa de puțin păzite. Calcarea acestora se dovedește prin actele dănuitorii-

și Polonia-Austriacă s'au introdus ei în Moldova, fugând pe de o parte de recrutare, și pe de alta de desordinele din Galia. Bancheri, zarați, negustori, colportori, samsari, cărcimari, artizani, vîlniceri, nu'i un singur sat sau cătun în care ei să nu fi făcut a fructifia industria lor; nu'i un singur oraș în care se nu aibă stabilimentele lor. Ei vorbesc în general o nemăscă coruptă, și în parte rusește și polonește (V. Prince Nicolas Soutzo, „notions statistiques sur la Moldavie Iassy. 1849, pag. 53).—V. în monitorul oficial din 1879, No. 55, discursul d-lui G. Misail în cestiuinea israeliților.—V. de asemenea^a discursul ce l'am tînuit ca deputat în aduna ea națională în ședința de la 26 Septembrie 1879, „publicat în monitorul oficial din acea epocă, No. 221.

Cestiunea drepturilor de care străinii pot să se bucure în România, este una din cestiuñele cele mai dificile. Cestiuña aceasta are o strînsă legătură cu teoria statuturilor reale și personale. Sute de volume au fost scrise asupra Statuturilor, ceea mai dificilă materie din dreptul privat. Art. 2 din cod. civ. consacră teoria statuturilor reale și personale.

Materia aceasta am expusită destul de pe larg anul acesta în prelegările mele de drept civil de la Universitatea din Iași.

De cînd am modificat art. 7 din Constituție, legea de naturalisare fiind o lege constituțională și nu mai mult o lege ordinără, de pur interes privat, intreg titlul I din carteia I a Codicelui civil care tratează „despre persoane“ urmează a fi revăzut și pus astfel în armonie cu principiile proclamate prin legea modificătă art. 7 din Constituție.

Legea accastă de naturalisare votată de Adunările de revisuire din 1879, are se de loc în viață practică la problemele juridice cele mai dificile, și unele chiar insolubile. Așa, cu titlu de exemplu, vom cita numai următoarea cestiuñe:

Copilul israelit minor în momentul cînd părintele seu a dobândit prin naturalizare calitatea de român, poate el dobândi prin moștenire, fie testamentară, fie ab intestat, din bunurile părintelui seu un imobil rural?

Naturalizarea neputând fi acordată de căt în mod individual, calitatea de român ce o dobândește israelitul nu o poate trece la copilul seu deja născut în momentul naturalizării; și deci, acest copil nefiind român, după § 5 din art. 7, nu poate dobândi imobile rurale în

lor ivite in parte in procesurile orașului Botoșeni cu Mănăstirea Sf. Neculai din Păpăuți, a scoalelor publice cu Mănăstirea Trii-Ierarhilor, etc. Intrebuițarea însemnatelor venituri a acestor Monastiri este un scandal public. Ele dar trebuie trase numai de căt spre folosul statului, ca prin ele să se poată ușura sarcinele publice. Ear Locurilor de jos, spre pomerenie dănuitorilor, se va trimite pe tot anul făclii, tămăieunt-de-lemn, și insuși bani; căci ar fi un pacat național de a lasa aşa averi publice in mănilor unor călugări străini, pururea rebeli la legile țerei cei ingrașă de atâtea veacuri, și carii de la 1832 și până astăzi se impotrivesc încă de a responde statului mica dare hotărâtă prin art. 79, IV a Reglementului. (1).

România. Espresiunea „*dobândi*“ de care se servește legislatorele, imbrătoșază toate actele de achiziționare atât alele cu titlu oneros, că și cele cu titlu gratuit. Fac această observare, căci în proiectul primitiv pe care comisiunea de inițiativă parlamentară l'a elaborat, și al cărui raportor am avut onoare de a fi, ultimul alineat glasuea în următorul mod: „*acei ce nu se bucură de plenitudinea drepturilor de cetățan român, nu pot în alt mod dobândi imobile rurale în România de căt numai prin moștenire ab intestat.*“

Ultimele aceste cuvinte „*de căt numai prin moștenire ab intestat*“ le videm suprimate, și prohibiția votată de adunările de revizuire o videm că există în modul cel mai absolut: *numai români sau cei naturalizați români pot dobândi imobile rurale în România*. Deci, prin chiar moștenirea ab intestat copilul israelitului naturalizat, dacă se găsea născut în momentul naturalizării tatălui seu, el nu poate dobândi un imobil rural!

Dar ce devine art. 653 din cod. civ. care ne zice: descendenții și ascendenții au de drept posesiunea succesiunii din momentul morții defunctului?

Ce devine mai cu samă legămentul de sânge dintre tată și copil, legămănt mai puternic de căt ori ce lege scrisă, căci în viderea persoanelor ce ne sunt atât de scumpe, părintele de familie muncește și adună bogăție pe acest pământ! Si luati bine aminte! copilul israelit de și nenaturalizat, vine totuși în puterea dreptului de sânge la moștenirea luerurilor mișcătoare pe care le lasă părintele seu!

Iată un ce straniu: când este vorba de imobile rurale legământul de sânge nu mai există, legământul sacru de familie este cu desevârsire perit, în timp ce acest legământ există și și produce tôte efectele în ce privește averea mobila.

Iată o cestiuțe mai mult de căt grava. Știu că se poate obiecta „dinaintea interesului social“ toate interesele și toate legămintele cad! Dar dificultatea constă tocmai în a ști dacă interesul social poate merge atât de departe în căt se sdoboească până și legămintele cele mai sacre de familie pe care se bazază societățile moderne! Semnalez numai accastă cestiuțe și mi permit de a atrage asupra îi, atențiuinea și meditarea jurisconsulților noștri români.

- 1). Secularizarea averilor mănăstirești închinate la locuri străine este

29. Dritul fiește cărui ținut, oraș și comună de a'și controla administrațiile prin sfaturile ținutale, municipale și comunale.

„Privigherea asupra a tot ceea ce se atinge de fericirea unui oraș, nu poate fi mai bine incredințată de căt acelor care căștigă mai cu deosebire folosurile din el“, zice chiar Reglementul Anexa H. Cu toate acestea ocârmuirea intereselor comunale, de și dată prin acestași Reglement sfaturilor comunale, au remas pururea în măna administrației centrale, care și cu aceste venituri au făcut aceea ce au făcut cu toate veniturile țărei, incăt au omorit cu totul viața municipală în Moldova. Trebuie dar, dat fiește cărui ținut, oraș comună, dritul ca prin respectivele sale sfaturi, să'și controleze interesile locale, fără amestecarea puterii centrale. Aceste sfaturi ar invica din nou viața municipală și interesul pentru lucru public; și prin urmare, înaintând buna stare a comunelor, orașelor și ținuturilor ar face și bună starea țărei intregi. Trebuie dar primit de principiu că tot ce se poate face *pe loc*, să se facă de către puterile *locale*. (1).

30. Desființarea a ori ce dări asupra exportării productelor naționale.

In vreme când în alte țări guvernele se silesc de a îlesni chiar prin premii exportarea productelor naționale, guvernul Moldovei chiar în contra legiuirilor înființate s'au situit a'i pune stavile. Așa în contra art 65 a Reglementului, și cu toate protestațiile Adunării Obștești, au pastrat poslina asupra grănelor, pentru că ea este lasată în libera dispozi-

făcută de Vodă Cuza prin legea promulgată la 17 Decembrie, 1863. V, această lege în Colecțiunea Vas. Boerescu, pag. 44.

- 1) V. Cap. IV din Const. art. 106 și 107.—Art. 106 „Instituțiunile județene și comunale sunt regulate de legi.“ — Art. 107 „Acesta legi vor avea de bază decentralizarea administrației mai completă, și independența comunala“.

Constituțiunea în art. 132 glăsuese: „Se vor face în cel mai scurt timp legi speciale privitoare la descentralizarea administrativă“ — Nici pînă astăzi, după 17 ani de imperiu al Constituției, aceste legi nu sunt făcute.

ție a Măriei Sale Mihail Sturza V. V. și i formează o adoua listă civilă. — Spre desvoltarea dar a agriculturii și a negoțului vitelor care sunt cele de căpitenie isvoare a bogăției noastre naționale, trebuie desființate ori ce dări asupra exportației grănelor, vitelor și fabricatelor naționale.

31. Reforma codicilor civilă, comercială și criminală, și a procedurii lor.

Reforma codicilor de și cerută și de art 426 din Reglement (și cu anume rostire ca aceasta să se facă de o comisie mică, numită de guvernile ambelor principate, spre a da amânduror țerilor o singură și aceiași legislație civilă și penală), deabia au inceput în anii trecuți, însă în chipul strînt și viclean care caracterizează sistemul și toate imbu�ătășirile guvernului de astăzi. Deabia partea întâi a codicei civilă este pregătită, însă trebuie curățată de adăugirile și schimbările făcute de Măria Sa Domnul Mihail Sturza.

Cea mai ne-apărată însă reformă este aceea a codicei penale, care face rușine epocii și Moldovei. Procedura civilă și criminală trebuie aseminea radical prefăcută; căci, colecția oficiurilor și deslegărilor judecătoarești, publicată de Măria Sa Domnul Sturza, fără mai înainte incuviințare a Obșteștei Adunări în contra art. 56 din Reglement, este numai un nomol de strămbătați și de interesuri particulare aduse la teorii de legiuiri generale.

32. Intemeierea legilor de poliție și a așezemintelor penintențiale potrivite cu veacul.

Starea de față a poliției intemeiată numai pe vroință și interesul funcționarilor insercinați cu acest ram delicat a administrației, și mai ales jalnica și neomenească tratație a ne-norocîșilor închiși, lipsiți de ori ce căutare, și lasați în cruda dispoziție a temnicerilor, cer neaparat reforma sistemului de astăzi.

33. O lege energetică pentru sacarea corupției respândită în țară de către guvernul de astăzi.

Abusurile care au adus țara în ticăloasa stare în care se află astăzi, explică trebuința unei asemenea legi. 1).

34. Inlesnirile comerțului și libertăței muncii prin :

1. promulgarea legilor de credit spre a asigura plătirea datorilor fără excepții de persoane
2. întemeierea unei bance naționale și de escontă, și a caselor de păstrare.
3. așezarea de scoli profesionale.
4. deschiderea caanalurilor și drumurilor de comunicație.
5. regularea tarifurilor și
6. mai ales desființarea a ori ce beilicuri, cărături și hăvalele, precum la drumuri publice, etc. toată munca publică trebuind a fi făcută cu bani.

Toate aceste îmbunătățiri practice n'au trebuință de un mai departe comentar.

In privirea acestor măntuitoare instituții propuse de partida națională, nu în folosul seu în parte, ci în folosul națiiei întregi, intitulații aristocrații de la sine și cu bucurie se leaptă de privilegiurile ce le au, sau moștenire, sau prin legile înființate, și se primesc :

I. A se obori ori ce ranguri și privilegiuri personale sau de naștere.

In țările Românești nimic n'au fost moștenitoriu, afară de căt proprietatea și numele familiei. Ca în toate Staturile

(1) Dacă a fost vîodată guvern în această țară care se legitimeze confectionarea, sancționarea și promulgarea unei legi „de secarea corupției respăndite în țară“ de sigur că guvernul aşa zis a roșilor poate se reclame o asemenea onoare.

Legea de la 2 Mai, 1879, relativă la responsabilitatea ministerială în art. 2, lit. b. ne zice că „va fi pedepsit cu detenția de la trei ani până la maximum toată viață, de a ocupa funcții publice, ministru care, prin violență sau fraudă, ar impede sau ar încerca se implice liberul și sincerul eserțiu al dreptului electoral al cetățenilor, chiar și în cazul când în asemenea fapte ar fi obținut aprobarea ulterioară a corpurilor legiuitoare.“

Îata un articol de toată asprimea care pedepsește până și tentativa nu numai a împedecării liberului, dar chiar și a „sincerului“ exercițiu al dreptului electoral al cetățenilor, și cu toate aceste, prim-ministrul I. Brătianu nici vra se audă..... Avea mare dreptate Benjamin Constant când zicea : „Nu trebuie se neșelăm, când un guvern nu și gasește sprijin, spre aș prelungi durata sa, decât în măsurile ilegale pe care le întrebunțează, aceste măsuri nu fac decât amâna pentru puține zile pe care să, și resturnarea pe care dansul voea se o înlătureze se indeplinește și cu mai multă rușine și cu mai multe nenorociri.

Orientului, **noblețea** este necunoscută ; căci, „boeria“ nu însemnează de căt funcție publică, la care fiește care Român poate ajunge după chiar legile de astăzi. Boeria de-abea în timpurile nouă au luat mersul unei „noblețe“ ne-potrivită și contrară cu toate instituțiile țerei. Boeria însă chiar astăzi nu se poate căștiga de căt prin slujbă către Stat, și nu dă alt drept de căt acel al electiei și a elegibilităței, precum și a scutirei de **bir**, care aseminea este numai un privilegiu personal. **Boeria** este dar personală, pentru că ficiornul de boer ce nu are rang, nu se poate alege deputat, și fiind sei sunt birnici. Dritul de elecție și de eligibilitate păstrindu-se, și încă și întin-zindu-se, iar scutirea de bir ne mai putându-se păstra pentru nimene, la ce ar mai trebui rangurile de *Logofăt Mare*, *Vornic Mare*, *Spătar*, și *Şatrar*, niște titluri seci, care de mult numai reprezintă funcțiile la care erau lipite. Ele dar, astăzi trebuie oborite ca niște rămășiți a timpurilor feudale, și care odată, trecând granița, sunt ne-cunoscute intregei Europi, și prin urmare nu procură titularilor nici macar desărta gloria ce prin tractiruri aduc încă cuvintele de ducă, conte și baron. Logofetii mari, *Vornici*, *Agii*, *Banii*, *Pitarii* și alții de asemenea boeri de astăzi, pot fi, și vor fi și fără aceste titluri, în capul nației prin cultura, bogăția și iubirea lor cătră patrie. Multă vreme dar, vor avea încă spre a nu se teme de concurenție ; singurul lucru ce le remâne se facă, este să păstreze prin „merit“ acea ce până acum au avut numai prin „privilegiu“. Rangurile dar, adăugim încă, ca niște jucării date numai deșertăciunei, trebuie desființate ; căci să păstreze o nobleță, o aristocrație acolo unde există, se înțelege ; dar să o crea la anul 1848 acolo unde n-au fost nici o dată, ar fi o prea mare nebunie, și de care Români vor ști să ramâne străini.

II. A face parte la iadatoririle, sarcinile și dările Statului, prin urmare să se supune la o contribuție generală, fiește-care în proporția facultăților și a averei sale.

In vechea Moldovă toți Moldovenii lua de o potrivă parte la insarcinările Statului ; toți plătea birul singelui, toți

contribuia la dările publice, Logofătul cel mare căt și cel de pe urmă sătean, fiește-care dupe mijloacele sale. O singură excepție era făcută în favorul funcționarilor mari a statului **pe cătă vreme erau în funcții lucrative**, de la Vel-Logofăt până la Vel-Stolnic, pentru că această scutire le era singura leaſă. De abea Domnul fanariot Konstantin N. Mavrocordat, voind a trage în partida sa pre boeri, adică funcționarii, pentru ca mai lesne se poată impila poporul, obori acest principiu de dreptate, și introduce clase privilegiate adică scutite de bir. Pentru întărișă dată prin hrisovul seu din Mart 1737, se hotără că „boerii de la Vel-Logofăt până la Treti-Logofăt atât Domnia-lor căt și fii Domnielor sale, nu numai cănd vor fi intru dregătorii, ce și lipsiți fiind, de dajde Mazilească ce da pre an se fie slobozi și iertați“ înse și aceasta, cu condiție pentru că de supt legăturile dajdiei slobozindu-se și odihnindu-se, mai cu ferbinte sirguială să se afle către slujibile și poroncile stăpănești.“

Această excepție odată făcută, toate clasele instărîte, au mijlocit a se folosi de ea; și astăzi toate greutățile și dările statului în contra a ori-ce dreptăți, se razimă numai pe acel mai serac, pe acel ce n'are a lui de căt trupul seu, adică pe locitorul sătean; numai acesta plătește pe Domn care nu știe de dănsul, pre administrator care'l fură, pre judecător la care nici odată nu cere dreptate, pre slujitor care'l ține sub biciu, pre militar care n'are ce se'i apere, căci țeranul n'arc nimic a lui sub-soare, mici macar bordeiul unde și odihnește obositele mădulari.

Atât dreptatea, căt și epoca în care vețuim, nu mai puțin și chiar interesul bine înțeles a patriei, cer dar ne-aparat ca se ne intoarcem la vechiul și măntuitorul principiu a contribuției generale; pentru ca numai din libera și deopotrivă desvoltare a tutelor puterilor Statului, și întrebuițarea lor spre folosul general, atârnă fericirea țerei.

Obșteșce și adevărat patriotism înse poate se fie numai acolo, unde patria își tratează fii cu deopotrivă dreptate și dragoste, supuindu la aceleși indatoriri și drituri

III. A jertfi în folosul statului banii despăgușirii scutelnicilor, păstrându-se ca pensie numai acei pentru nevoieși, veduve și orfani.

De'ndată ce rangurile și privilegiurile se desfîințează, de la sine cade și această despăgubire pentru un privilegiu trecut; și apoi acest condeiu a budgetului impărțit la mai multe sute, dă beneficianților un venit prea puțin însemnat, când întrebuiușat întreg ar putea se aducă țerei un folos mult mai mare.

IV. A se desfînța robia de pe pământul Românesc cu despăgubirea numai acelora ce ar cere-o.

Un stat constituțional cu robi ar fi o monstruositate. Deosebirea țiganilor statului și a Monastirilor rostită de obșteasca Adunare în anii trecuți, trage de la sine și desrobirea țiganilor particulari; căci un principiu nu poate se fie primit de bun pentru unii, și aruncat de reu pentru alții. În seanța din 5 August 1746, Obșteasca Adunare a Țerii Românești zicea: „că Ea nu cunoaște mai greu și mai mare păcat de căt a avea pe frații noștri cei intru Hristos, sub jugul robiei noastre, de vreme ce Sf. Evangelie ne zice: Iubește pe aproapele teu ca însuși pre tine.

Ca următori dar acestei poronci nu trebuie se robim pre frații noștri. Căci robia n'au fost de nici un folos, ci încă un obiceiu de mare pagubă sufletelor noastre, remase fiind de la stremoși ca un blăstăm asupra capetelor noastre“. Aceea ce dar cu mai mult de o sută de ani o zicea strămoșii noștri, nu vom zice-o și noi astăzi în veacul luminilor, și am mai putea oare răbdă pata de a avea *robi* noi carei vom a fi o nație liberă?

V. A se obori boerescul și a se face proprietari pre toți gospodarii săteni, dându-se înse o dreaptă despăgubire vechilor stăpâni a pământului. Această despăgubire și modul ei se vor hotărî de către cea inteu obștească Adunare aleasă după noul chip arătat la art. 3 a reformelor de mai sus.

Puterea și fericirea unui stat se află în puterea și în fericirea mulțimiei, adică a nației. O nație înse care numără

numai trei mii de oameni înzestrăți cu drituri și averi, singurii adeverați cetățeni, nu merită acest nume. Moldova însă n'are mai mulți cetățeni; căci toți ceilalți carii peste acești trii mii de privilegiați și până la un milion și jumătate, formează populația țării, sunt numai niște locuitori desbrăcați de toate driturile, de toată buna-stare materială și intelectuală, și supuși numai dărilor și greutăților țărei. Locuitorii săteni sunt mai ales în cea mai ticăloasă stare, nefind de căt niște instrumente de muncă în mânile guvernului, a proprietarilor și a posesorilor de moșii, în practică lipsiți încă pământului, pe care de sute de ani îl lucrează în folosul altora, și prin urmare întorși la vechia vecinătate.

In toate reformele bune sau rele căte sau făcut până acum pentru țară în timpurile mai noi, nimic nu sau stătonicit pentru această numeroasă și nenorocită clasă, nădejdea și puterea patriei; ba încă Reglementul în loc de ai îmbunătăți, iau asprit și mai mult ticăloasa soartă. *Omenirea, dreptatea, interesul terii și chiar interesul proprietarilor de moșii*, cer dar ne-aparat îmbunătățirea radicală a acestei stări, prin desființarea boerescului și prefigerea țărănilor în mici proprietari, dându-se pământurile pre care le-au introdus cu sudorile lor. „*Omenirea*“ pentru că nu este omnesc ca omul se exploateze pre om, ca cei mulți se fie instrumentele de muncă acelor puțini, și că un popor întreg se și jertfească viața în folosul unora, în contra principiilor Evangelice și a adevăratei libertăți. „*Dreptatea*,“ pentru că desfințind boerescul și înemeind proprietatea între locuitorii săteni ar fi a indrepta crudele strimbățăți a veacurilor trecute. Este istoricește dovedit că în timpurile din început mai fiște-care Român era proprietar, și că numai sila și puterea celor mari au desbrăcat pre o mare parte din sătenii de pământurile și de chiar libertatea lor. (1) Si chiar în zilele de astăzi căte moșii rezășești său desființat prin silă și strimbățate? „*Interesul țărei*,“ pentru că proprietatea este cel mai puternic instrument de civilizație, și dacă vom

(1) Vezi anaforaoa obștei Adunări a Moldovei din 1817, pentru felul proprietăței în țară în vechime. Si Magazinul Daciei t. 2, p. 229.

serios se ne civilizăm țara, trebuie se avem mulți proprietari. Numai o țeară ce are mulți proprietari este tare; căci numai acolo unde este respândit *iubirea pământului*, este respândit și *iubirea patriei*. Astăzi înse pentru ce țeranul 'și-ar iubi și 'și-ar apăra o patrie unde el n'are nici un drept ci numai indatoriri și sarcini? „*Interesul particular a proprietarilor*“, pentru că pragmatic se poate dovedi că desființarea boerescului nu numai n'ar înpuțina, dar încă în curând ar spori prețul pământului, prin înmulțirea populației și libertatea muncii; și că prin urmare, o falce le-ar da un venit mai mare de căt astăzi le aduce doue fălcii; pentru că este știut că munca liberă ii mai roditoare, de căt munca silită adică boerescul, și pentru că în sfârșit proprietarii s'ar vedea scuțiți și de multe indatoriri ce au cătră muncitorii, spre pildă: de ai hrăni în vreme de foame, de a le plăti birul în timp de lipsă etc. În tot felul dar, boerescul trebuie desființat, ca rămășiță a robiei, ca contrar veacului, ca insărcinător și pentru acel cel face, și pentru acel ce se folosește de el, și însfărșit ca inlesnitor asuprelor și arbitrarului, și prin urmare, ecsersând o inriurire rea asupra caracterului, vredniciei și moralității locuitorilor săteni, puterea cea mai mare a unui stat. Boerescul este desființat în Transilvania, Bucovina și Țara Românească; cum dar de căt prin silă s'ar mai putea ținea în muncă pre Românul din Moldova, când el vede pe frate-seu din învecinatele țeri liber și bucurându-se de toate driturile cetățenesti? Sila însă n'ar face de căt a înrodi semănta de ură ce începe a se respăndi asupra *stăpănilor* de moșii. De datoria dar și de interesul acestora este ca să depărteze primejdia, ca nu din ecceșul numai a reului să easă binele; ear întămplările din Galitia să le slujiască de o cumplită și măntuitoare pildă. Astăzi mai toată Europa au obosit munca silită numită robotă, clacă, boierescu, sau cu ori ce altă numire. Chiar în Turcia și anume în Bosnia, Augustul nostru suzeran au desființat-o. Cum dar numai Moldova ar pute să se impotrivească acestei reforme adevărat europeană, tocmai Moldova pentru care din pricina învecinării cu Bucovina și Transilvania, desființarea boerescului și apropierea țeranilor

este o chestie de siguranție publică, de pace, de vieață în sfârșit, și care prin urmare trebuie hotărîtă că mai în grabă? Căci nimene din acei ce vroiesc binele Țării, nu ignorează că timpul face necontentit mai grele de hotărît chestiile ce sunt de apurarea prelungite pe altă dată. *Pacinica* dar hotărîre a chestiei *propriatei țărănilor* astăzi încă usoară, într'un an va fi mai grea, și în doi, va fi cu neputință. Ea astăzi atârnă încă de la noi; să luăm dar sama ca în curând să nu se hotărăescă fără de noi, și cu varsare de părăie de singe!.. (1)

(1) Ilustrului și gloriosului Domnitoru Alexandru Ioan I și eminentului barbat de Stat d. Mihail Cogălniceanu, Primul seu Ministru în 1864, amândoi membri ai partidului național revoluționar din Moldova în 1848, Providența le-a fost rezervat onoarea și fericirea de a fi rezolvit marele problem social al improprietării sătenilor, problem care după cum probează programul de față a fost dorința a liberalilor și a o parte dintre conservatorii moldoveni.

Iată Proclamațiunea Măriei Sale Domnitorului Alexandru Ioan către locuitorii Săteni, adresată sătenilor odată cu promulgarea legei pentru regularea proprietăței rurale din 14 August 1864.

Sătenilor!

Indelungată voastră așteptare, marea făgăduință dată vonă de înaltele Puteri ale Europei prin art. 46 al Convențiunii, interesul Patriei, asigurarea proprietăței fonciare și dorința Mea cea mai vie s'a indeplinit.

Claca (boerescul) este desființată pentru de-a pururca și de astăzi voi sunteți proprietari liberi pe locurile supuse stepării voastre, în intinderea hotărâtă prin legile înființă.

Mergeți dar mai înainte de toate la poalile Altarului, și cu genuin-chile plecate, mulțumiți A-tot-poternicului Dumnezeu, pentru că prin ajutorul seu, în sfârșit ați ajuns a vedea această zi frumoasă pentru voi, scumpă înimii Mele și mare pentru viitorul României.

De astăzi voi sunteți stăpâni pe brațele voastre, voi aveți o parte-cică de pământ, proprietate și moșie a voastre; de astăzi voi aveți o Patrie de iubit și de apărărat.

Și acum, după ce cu brațul Celui de sus, am putut sevârși o asemenea mare faptă, Mă întorc cătră voi, spre a vă da un sfat de Domn și de Părinte, spre a vă arăta calea pe care trebuie să o urmați, de voiaj se ajungeți la adeverata îmbunătățire a soartei voastre și a copiilor voștri.

Claca și toate cele-lalte legături silite între voi și între stăpâni voștri de moșii, sunt desființate, prin plata unei drepte despăgubiri.

De acum înainte, voi nu veți mai fi cu děnșii în alte legături de căt acele ce vor isvorii din interesul și buna primire a unora și a altora. Aceste legături însă, vor fi pururea neapărate pentru ambile părți.

Faceți dar ca ele să fie intemeiate pe iubire și incredire. Mulți și foarte mulți din proprietari au dorit îmbunătățirea soartei voastre. Mulți din ei au lucrat cu toată inima ca să ajungeți la această frumoasă zi, pe care voi astăzi o serbați. Părinții voștri și voi ați văzut de la mulți stăpâni de moșii ajutor la nevoile și trebuințele voas-

Pe lăngă toate aceste radicale instituții, singurele care ne pot regenera patria, apoi partida națională mai propune una ca cununa tuturor, ca cheia bolței fără care s'ar păbuși tot edificiul național; aceasta este „*Unirea Moldovei cu Tara Românească*,“ pe temeiul puncturilor de mai sus, și care se vor putea modifica de către Adunarea obștiască Constituantă a ambelor Teri Unite; o „*Unire*“ dorită de veacuri de toți Românii cei mai însemnați, a amânduror principatelor; o „*Unire*“ pe care după spiritul timpurilor, cu armele în mănu au vrut să o săvârșiască Stefan Cel Mare și Mihai Viteazul, carele și agiuinse a se intitula: „*Cu mila lui Dumnezeu Domn Țerei Românești a Moldovei și a Ardealului.*“ Pre-

tre. Uitați dar zilele grele prin care ați trecut; uitați toată ura și toată vrajba; fiți surzi la glasul acelora carii vă vor întărăta în contra stăpănilor de moșii, și în legăturile de bunăvoie ce veți mai avea de aci în colo cu proprietarii, nu vedeti în ei de căt pe vechii voștrii sprijinitori și pe viitorii voștrii amici și buni vecini. Au nu sunteți toți fii ai aceleiași țări? Au pământul României nu este numai care vă hrănește pe toți?

Stăpâni liberi pe brațile și pe ogoarele voastre, nu uitați mai înainte de tôte că sunteți plugari, că sunteți muncitori de pământ. Nu părăsiți această frumoasă meserie, care face bogăția țărei, și dovediți și în România, ca pretutindenea, că munca liberă produce indoit de căt munca silită. Departe de a vă deda trăndăviei, sporiți încă hărcia voastră, și ogoarele voastre indoit să fie mai bine lucrative, căci de acum aceste ogoare sunt avereia voastră și moșia copiilor voștrii.

Ingrăjiți-vă aseminea de vetrile satelor voastre, care de astăzi devin comune neatârnate și locașuri statonice ale voastre, din care nimeni nu vă mai poate ignori. Siliți-vă dar a le înbunătăți și a le înfrumuseța, faceți-vă case bune și indestulătoare, incunjurăți-le cu grădini și cu pomi roditori. Înzcerați-vă satile cu aşezările folositore vouă și urmașilor voștri. Statonicii mai ales și pretutindenea scăole, unde copiii voștri se dobândească cunoștințele trebuitoare, pentru a fi buni plugari și buni cetățeni. Actul din 2 Mai vă dat la toți drepturni, învațați dar pe copiii voștrii a le prețui și a le bine înțrebuința.

Și mai pre sus de toate, fiți și în viitor ceea ce ați fost și pănă acum, și chiar în timpurile cele mai rele, fiți barbați de pace și de bună rânduială; aveți incredere în *Domnul vostru*, care vă dorește tot binele, dați ca și pănă acum, pilda supunerii cătră legile țărei voastre, la a căror facere aveți și voi de acum a lua parte, și în toată întâmplarea, iubiți România care, de astăzi, este dreaptă pentru toți fii sei.

Si acum, iubitilor mei săteni, bucurăți-vă și pășiți la munca de bunăvoie, care înalță și înbogățește, și Dumnezeul părinților noștri să binecuvinteze semînția ce veți arunca pe cea intăia brasă liberă a ogoarelor voastre.

ALEXANDRU IOAN.

Ministri: *M. Cogălniceanu*, Președinte Consiliului de ministri.—*N. Crețulescu, N. Roset Bălănescu*,—General Savel Manu

județele veacului și intrigile streinilor până acum au stăvilit accastă Unire. Astăzi însă impregiurările ne sunt mai favorabile ca să putem realisa aceia ce strămoșilor noștri leau fost cu puțință numai de a dori. Prejudețe și antepătii naționale nu mai sunt de mult intre noi. Chiar streinii n'ar pute cu drept a ne fi contrari, fiind că această Unire n'ar jigni driturile nimării. Turcia este acum deplin convinsă că deosebindu-se de timpurile trecute și de părinții lor, Români de astăzi au viață dorință și este de interesul lor, de a fi strâns-unți cu imperia Otomană, și că singura lor măntuire este de a se ține sub egida integrității Turciei, inchizăsluită de Marele puteri ale Europei. Unirea principatelor intărindu-le pre aceste, ar întări însă și legăturile care le lipesc către puterea suzerană; și earăși numai legăturele cu această din urmă, pot să facă pre Români puternici prin neutralitatea Turciei care inchizăsluește pre a noastră. Căci, Turcia prin dritul suzeranității Sale este indatorită a ne aparta și libertatea noastră. Căt pentru Rusia, chiar în impătările și amerințările ce face Românilor prin depeșa sa din 19 Iulie trecut, ea tot se intemeiază pe vechile tractaturi; prin aceasta însă, ea nu numai că nu slăbește, dar încă întărește driturile Românilor, căci tocmai pe tractate și aceștia se intemeiază spre a reclama *autonomia lor* și dritul de a-și uni Terile.—'n zadar depeșa Ministerială zice că principalele *nu pot să și prefacă regimul administrativ fără în-cuvîntarea ambelor Curți*, de vreme ce au indatoriri positive atât către puterea suzerană, căt și către puterea protecției; căci art. 5. a tractatului de Andrianopol, pe care Rusia însuși își intemeiază reclamațiile, prin chiar cuvintele sale, cunoaște Românilor vechile capitulații, și prin urmare, și cea întâi condiție a acestora, adică: „*dritul autonomiei*.“

„Fiind că principalele Moldova și Tara Românească, zice acest articol al tractatului, în urma unei capitulații s'au pus „sub suzeranitatea Inaltei Porți, și fiind că Rusia au chizăsluit „fericirea lor, s'au hotărît ca ele să ție toate privilegiile și slobodurile ce li s'au fost învoit sau prin capitulațiile lor, sau prin „tractatele inchiate între aceste doue imperii, sau prin Hatishserfurile slobozite în deosebite vremi“ etc. În zadar, ase-

mene aceasta și depeșă face Românilor o crimă din dorința lor de ași impreuna Țerele, zicând că Rusia nu poate erta de a vide în locul ambelor principate, ivirea unui nou stat etc. La aceasta va responde earăși Rusia, adică: chiar Regulamentul făcut de ea, și pre care ea astăzi vroiește prin baionete al impune Românilor. În adevăr, acest Regulament, făcut după instrucțiile sale, sub prezidenția unui ampluat al seu, redijiat de oameni aleși de ea, singur invitat pre Români de a se uni, rostind lămurit că nouele instituții nu li s'a dat de căt spre a pregăti și a aduce în implementare această unire. „Inceputul, religia, zice Reglementul Moldoviei, Art. 425, „Cap. IX, obiceiurile și asemănarea limbii locuitorilor acestor două principaturi, precum și trebuințele a ambelor „părți, cuprind din insuși discălecarea lor elementurile „ne-despărțitei Uniri“ care s'au impiedecat și s'au întârziat de „întâmplătoarele impregiurări. Măntuitoarele folosuri a lui ce s'ar naște din intrunirea acestor două nații sunt negăduite. Elementurile intrunirii Moldo-Românilor se află „așezate prin acest Reglement, prin asemănările temeiuri ale „administrației acestor două Teri.“ Așa dar, chiar când Români n'ar fi gădit la folosurile ce le-ar veni prin Unirea principatelor, acest articol ar fi fost indeștul spre a'i lumina despre adiverătele lor interesuri. Tot acest articol este cel mai bun respuns, cea mai mare desvinovățire ce ei pot face la imputările depeșei din 19 Iulie. Ei dar lasă ministeriului împăratesc a Rusiei de a splica contradicția manifestă ce este între acest articol a Reglementului din 1830, opera sa, care singură ne sfătuște Unirea principatelor, și între depeșa sa din 1848, care—din această unire ne face o crimă. Acestea sunt singurele măntuitoare instituții care pot introduce în principate liniștea, pacă și bună stare materială și intelectuală, și prin urmare a le aduce *acea fericire pe care Rusia au închezăsluit-o Românilor în fața Europei*. Turcia, prin mai multe dovezi, ne-au arătat că nu ne este contrară; în adevăr, ea simțește că este atât interesul seu căt și al nostru, ca România să fie tare și neatarnată în cele din lăuntru, și aceasta au declarat-o prin mai multe acte publice. Eată ce zice unul din cele mai luminate organe a sale, Jur-

nalul din Constantinopoli, din 26 Iunie trecut: „In Valahia și Moldova, Curțele suzerane și protectrițe, au trimes fișetecare un comisar estraordinar, spre a se incredința acolo de starea lucrurilor, și a liniști duhurile, precum și a întări, dacă ar fi trebuintă, driturile, ce ele au din tractaturi. Noi nu socotim că ar resulta din misia reprezentanților ambelor Curți ceva care să fie în opoziție cu interesele principatelor și duhul convențiilor. *Epoca noastră are de cel întâi caracter triumful dritului asupra țăriei*, și se deosebește prin aceasta însuși de timpurile de mai nainte. Este statornic, că înaintea unei buni dreptăți, dritul celui mai slab are tot aceiași putere ca și dritul celui mai tare. Iar aice nici nu este locul de a pomeni acest adivăr: nimene, negreșit, nu'l tăgăducește. Turcia care se arată liberală acolo, unde suveranitatea sa este plină și intreagă, n'are după cum știm, cea mai mică dorință, lucrând ca Curte suzerană, adeca cu un mai mic grad de putere, de a se departa de la fireasca sa dreptate. In Turcia și în principate este aceasta convicție intimă și foarte măntuitoare, ca adeca dacă păstrarea legăturelor ce sunt între Turcia și principate este trebuincioasă acestora din urmă, neatarnarea lor nu este mai puțin trebuitoare celei dintâi; și din această convicție isvoresc neaparat relații nu numai de prietenie, dar încă de dreptate, care sfătuiesc de a întări necontenit, și nu de a slăbi tot ce ține la existența staturilor tributare și la securitatea puterii suzerane. A încheia din această dreaptă apreciație, că Turcia nu poate nici nu trebuie să se impotrivescă la imbunătățirile ce principalele judecă folositor de a introduce în legele lor, este un lucru ușor și logic. Turcia nu are drit, și încă mai puțin interes de a se impotrivi la aceste, și când ea au învățat atât și învăță în toate zilele a estimă că prețuește neatarnarea staturilor, negreșit că nu ea tocmai ar putea avea ideia de a o jigni căt de puțin. Nu este asemene de socotit, urmează acelaș jurnal, că aceia ce Curtea suzerană nu va face, se va face de cătră Curtea protectriță. Driturile acestea sunt mărginite, ca și driturile cele-l-alte, prin deosebite tractate ce formează temelia Constituției de-acum a principatelor. Caracterul ei, chiar, arată

natura misiei sale. Dacă vre-o putere ori care ar vroi să strimtoreze sau să impuțineze neatărarea lor, sau să ecserseze asupra lor o apăsare care ar fi primejdioasă intereselor lor, după cererea ce i s-ar face de ele sau de una din ele, ar avea loc intrebuiuțarea protecției sale. Ce noi zicem de Curtea protectreță, vom zice-o mai bine incă de Curtea suzerană, căria codica națiilor dă o superioritate de drit, și prin urmare o datorie de obligație mai mare. Actia ambelor Curți privește mai mult *primejdiiile din afară* ce ar putea să amerință principatele, de căt *direcția din lăuntru* a trebilor lor. Aceasta se dovedește lămurit din actul anescsat la articolul 5. din tractatul de Andrianopoli iscălit la 1828, și în care este zis, pentru ceea ce privește Moldova-Valahia:

„Că Domnii vor ocărmui slobod pentru tot ce se atinge „de trebile din lăuntru a le Terii. și că ei nu vor fi oprîți „în ocărmuire prin nici o poruncă impotrivitoare driturii „lor lor.“

Această stipulație este potrivită cu dritul gîntelor. Eată ce zice intru aceasta Vatel :

„Un stat slab care pentru siguranță să să pune sub protecția unuia mai puternic, și să îndatorește, spre recunoștință, la mai multe indatoriri în echivalentul acestei protecții, fără însă a se desbraca de guvernul și de suveranitatea sa, prin aceasta nu conținește de a figura între suverani, ce nu cunoșc altă lege de căt dritul gîntelor.“

Aceste drepte considerații intemeietă pe adavarata stare a lucurilor, pe duhul tractatelor și pe dritul gîntelor, arată indestul care sunt driturile datoriile și rolul Rusiei către principatele Românești. Nu este însă de prisos de a adăogi și următoarele facturi, trase din nepărtinitoarea istorie :

Au fost o vreme când Valahia și Moldova, de și de sute de ani puse de bună-voie sub suzeranitatea Inaltei Porți, păstra încă mai toate libertățile ce le fuseseră asigurate prin tractatele lui Mircea și a lui Bogdan. Amândouă Terile avea deplină neatărare, ocărmuiră și Domni naționali, hotarele, instituțiile și religia sfânt respectate, și în sfârșit toate driturile și insușirele a doue staturi suverane,

destul de puternice, pentru ca alianța lor să fie căutată de cei mai puternici, mari monarhi a Europei. Imparatul Germaniei și Țarul Rusiei rivaliza spre a dobândi prietenul și cooperăția acestor principate, ocărnuite de Domnul Constantin Brancoveanu și Dimitrie Cantemir. Aceste era la anul 1711, când Petru cel Mare se hotărî de a pune în lucrare *planurile sale de cucerire asupra Turciei*. Spre aceasta el propuse și făcu trataturi cu Valahia și Moldova, și resboiul fu declarat Inaltei Porți. Moldova fericită și bine organizată după mărturisirea a insuși reformatorului Rusiei (1) se jertfi pentru coreligionarii sei. Pacea însă cea de la Prut fu totuși încheiată. Sute de familii din cele mai întâi ale Țerei cu Domnul Cantemir, jertfe a rivnei lor, își părăsiră patria; și ambele principate fură lasate de către Petru Cel Mare nenorocitei lor soarte. Atunci Turcia, spre a le pedepsi de plecarea lor către o impăratie streină, le dedu (mai ales pre Moldova) în prada Tatilor, le călcă în picioare vechele tractaturi, le incungiură hotarele cu cetăți Turcești zidite pe pămînt românesc, cu bani și cu muncă românească tăia pe Domnul Brancoveanu cu toată familia sa (căci Cantemir era fugit) și puțin lipsi ca principatele să se prefacă în pașalicuri. Umbre de Domni fură păstrați, însă și aceștia numiți numai dintre Grecii Fanarului; căci, de la 1711 domni pămînteni nu se mai suiră pe robitele tronuri a Moldovei și Valahiei. Așa aceste nenorocite Țeri, cu perderea celor mai mari și sfinte drituri, plătiră cea întâi alianță a lor cu Rusia Ortodoxă!

O mai bună resplătire Românilor nu avură pentru cele-lalte a lor indelungate și dureroase jertfe către Rusia, în resboiale ce aceasta a mai avut cu Turcia, într'un timp de aproape de un veac. În a doua campanie, de la 1736 până la 1740, când Feldmarșalul Münich intră în Moldova, Țara cu Mitropolitul în cap îi ești înainte, primi armia rusiană ca o armie de frați, o hrăni ani întregi, o spori cu trupe românești și i dădu în sfârșit agiutor și ospitalitate. Când însă se încheia pacea, Mitropolitul Anton și cu alte sute de fa-

(1) Cronica lui Ioan Neculcea, pagina 348.

mili fură din nou siliți ași părăsi turma și țara. Ear Moldova, fu earăși lăsată pradă resbunării Turciei, fără nici o aparare din partea Rusiei, căci Munih în retragerea sa, spre resplătire se mărgini a da Iașii în jaful oștenelor sei, ame-rință orașul cu foc, dacă nu i s-ar da o nouă somă de bani, luă spre aceasta pre caimacamii Țerei în fere până la Hotin, și când Trecu Nistrul, „au trimis, zic istoricii contim-purani, de au robit mulți oameni din ținuturile Hotinul și Cernăuții și i impărtia ca pe dobitoace; unii lua barbații, alții femeile, alții copii, și i vindea unii la alții fără leac de milă, mai reu de căt Tatarii. (1) În a treia campanie de la 1769 până la 1774, Români au dat Rusiei același dovezi de credință, și de agiutor, prin arme, oameni, provieant; ei au impreună—lucrat atât de mult cu oștile impărațești în con-tra Turciei, încât înalta Poartă spre pedeapsă, prin o fetva a marelui Muftiu au dat Moldova și Valahia în prada oștilor sale, dându-le voie să jăfuiască, să ardă, să taie fără în-grădire. Imperatrîța Ecaterina prin manifestul seu din 16 Decembrie 1769, cetit de șase ori prin Bisericele Românești, făgăduise statoric că va apara în veci principatele *despre Turci*. Pacea de la Kainarjik s-au făcut însă; Suveranii Moldovei și Valahiei s-au intors Turciei, ca resplătire pentru pustierea Țerilor și pentru părăiele de singe românesc var-sat pentru Rosia; și o a treia oară mii de Moldoveni, com-prometați, iși părăsiră patria lasată resbunării Turciei, și din nou desbracată (cu toată protecția Rusiei, și numai din pri-cina Rusiei) de puținele drituri ce'i mai remaseră nejignite; și ce este mai mult, cu toate cererile Mitropolitului și a ob-șteștei Adunări pentru integritatea Moldovei, și cu toată protestația a Domnului Ghica V.V., carele pe urmă spre pe-deapsă fu și omorit, Rusia smulse Bucovina și o dădu ca “dar” aliatei sale, Austriei. Rusia au întreprins asupra Turciei a patra campanie acea de la 1787 până la 1791.

In vreme când cei mai însemnați boeri a Moldovei și Valahiei, jertfe a simpatiei lor pentru Curtea de San-Petersburg erau unii disbracați de averele lor și alții prin poron-

(1) Engels Geschichte der Mołdau pag. 300, și cererile Feld-Mareșalului Munih în Neculce pag. 450 etc.

ca Sultanului inchisi in insulile Arhipelagului, in Monastirile Bulgariei si a Atosului, in Albania si in temnișile Constantinopolului, 1) amăndouă țerile sufereau greutățile unui resboiu cumplit, fiind teatrul a săngeroaselor lupte dintre Austro-Rusi si Turci. Pacea de Iași se incheia, fără insă să aducă patriei noastre vre-o fericită prefacere. Biată țara pustie si prefăcută in cenușă, fu intoarsă Turcici cu oareși-care inchizăsluirii, care nici o dată nu s-au păzit; căci atât Moldova cât și Valahia, tocmai pentru răvna lor pentru Rusia, au urmat a se trata de cătră Înalta Poartă, ca niște țeri haine pururea gata, precum din nenorocire au și fost, de a se uni cu Imperia Coreligionară, in contra Suzeranului lor.

O a cincea campanie se deschise asupra Turciei, acea de la 1806 până la 1812. Cine ignorează, căci faptele sunt mai contemporane, toate nenorocirile, toate greutățile, toată pustierca ce principatele, și mai ales Moldova, au pătimit în acest crunt resboiu care n'au ținut mai puțin decât șase ani. Ușurarea înse și resplătirea la închierea pacei de București, fu luarea a giumentate de Moldova de cătră acea putere protectriță, pentru care Români s'au fost jertfit în atâtea rănduri. Besarabia se intrupă cu Rosia, și puțin era ca proprietarii Moldoveni să se vadă lipsiți de chiar moșiiile ce le remăseseră din a stânga Prutului. Au trebuit bunătatea personală a Imparatului Alexandru, pentru ca să le lasă această măngăere pentru injumătățirea patriei. Incorporația însă a Besarabiei este cel mai bun respuns la depeșa din 19 Iulie, care zice, că:

Trecutul respunde pentru vremea de față. Mai mult de căt odată in timpurile de mai nainte, noi, (Rusia) am ocupat totul sau o parte a principatelor, și credincioși parolii ce daserăm despre aceasta mai nainte, noi le-an desertat de indată ce sau implinit condițiile ce am fost pus pentru retragerea noastră.

Aceasta este numai scurta descriere a jertfelor făcute Rusiei de cătră Români, de la Petru-Cel-mare și până la epoca celei de pe urmă campanii asupra Turciei din 1828.

(1) Fotino. Istoria Daciei tom. 2. pagina 300 și tom. 3 pag. 376.

A tăgădui aceste jertfe, ar fi a tăgădui insăși istoria. Înse spre a nu fi invinovății de rea credință, trebuie să arătăm și *folosurile protecției*, de când aceasta s'a asigurat principatelor. În adevăr, prin tractatele de Cainargi, Iași, București și Akerman, Rusia dobândind dritul de a apăra aceste teri despre asuprirea Turciei (căci aceasta numai este principiul și datoria protecției) ea în mai multe rânduri, au reclamat ca Poarta să pue oare care îngrădire sistemului seu de a sărăci cu totul Moldova și Valahia,—am vezut din ce pricină. Așa Marele Vizir, după cererea cabinetelor de San-Petersburg și de Viena (1) au slăbozit la 1783 un Sened care oboria mai multe abuzuri; la 1802 Sultanul au mai dat un Hatișerif impăratesc care cunoștea eptaetia Domnilor, desființarea birurilor nelegiuite, necalcarea hotarelor, și mijlocirea consulilor Rusești, la întâmplare când Poarta sau Domnii ar calca dreptățile principatelor. Convenția de Akerman au mai sporit încă aceste privilegiuri. După aceste s'ar crede că principatele căstigară mult prin asemene inchișăsluirii, și că dacă ele nu redobândiră vechele lor drituri, dar macar bună-starea din lăuntrul lor inflori. Pentru ce insă simpla spunere a factelor dovedește cu totul din pro-

(1). Tablean de la Valachie et de la Moldavie par Wilkinson, traduit par M. de la Roquette, pag. 355. — Depeșa Comtelui de Nesselrode din 19 Iulie samănă a vroii să departeze mijlocirea a ori ce puteri Europeane în chestia principatelor Românești. Lăsând a vorbi că sunt cinci Marelle puteri care au garantat integritatea imperiei Otomane prin insuși tractatul de Londra, au dritul și datoria de a apăra Moldova și Valahia, ca Staturi a Inaltei Porți; dar apoi și trecutul ne dovidește că Franția, Anglia, și mai ales Austria au intervenit adesea în favoarea Românilor lângă Curtea Suzerană. Imparatul Austriei cunoaște Moldova și Valahia ca principate autonome, căci ca mare principe al Transilvaniei are încheiate tractaturi de a dreptul cu Domnii acestor teri și anume: din 1638, și 1685. Aceste tractaturi sunt și astăzi în putere, fiind întărite prin firmanul Porții din 1786, și pacea de la Sistow 1791. În puterea tractatelor din 1638 și 1685, neguitorii și mai ales păstorii Transilvanieni au deosebite folosuri în principate; tot în puterea acestor Austria este îndrătită de a avea Stărostii prin deosebitele scaune a ținuturilor și altele. (Engel Geschichte der Vallachei 2. Theil, pag. 53) — La 1788 Moldova au cerut formal apararea Austriei. La 1821, principatele s-au deserbat de armiile Otomane după cererea Angliei. Asemenea și mai la toate tractatele dintre Rusia și Poarta Otomană, precum și la hotărarea intereselor principatelor, Austria și Anglia mai ales, au făcut parte importantă. Prin urmare, cecistența politică a Valahiei și a Moldovei, este cunoscută și de alte puteri, iar nu numai de Rusia.

tivă? Moldova în vremea protecției au pierdut Bucovina și Besarabia. Valahia cu toată protecția fu necontenit calcată de pașii mărginași. Domnii de și prin tractate asigurați că nu vor putea fi destronați, fără vină dovedită și fără stirea Ministrului rusesc, totuși fură schimbați pe an și pe lună, ca niște simpli funcționari turcești. Căt pentru starea din lăuntru a principatelor, cu toată privighiera Consulilor-Censoria Rusiei, abusurile agiunseră la sistemă, și ticăloșia nu mai avea margini. Cu toate stipulațiile dobândite de Cabinetul de San Petersburg în favorul Românilor, birurile se implineau de opt ori mai mult de căt erau legiuite; Adunările obștești erau numai niște nume deșerte; podvozile Domnești; zahe-relele pentru Constantinopoli, havalele și beilicurile de sala-hori pentru cetățile Turcești; cherestelele pentru admirabilitate, toate aceste în opoziție cu hătiseriful din 1802 își urmău ne-ingrăditul lor drum. Veniturile publice erau lasate în libera disposiție a Domnilor, fără nici un control, toate posturile publice se vindeau zioa mare; eforiile scoalelor, a caselor bine-făcătoare și a spitalelor se prefăcuseră în izvoare de chivenisală, și căte alte asemenea abusuri, care aduseră mai ales pre locuitorul sătean la nevoie de a'și părăsi bor-deul spre a se face hoț sau a begeni în Turcia. Neorăn-duiala și ticăloșia era în toate (1). Eată starea principatelor sub auspiciile protecției Rosienești de la 1774 și până la 1828, căci toată isprava stăruințelor ei se mărgini numai în niște deșerte stipulații pe hârtie care în faptă nu se păziră nici odată.

In asemenea impregiurări nenorocite se deschise a șasea campanie asupra Turciei, acea de la 1828, și care pentru Moldova și Valahia prin ocupația militară se prelungi până la 1834. Suferințele Românilor și jertfele făcute de ei Rusiei în aceasta de pe urmă campanie, au intrecut pe toate cele din veacul trecut. Este cu neputință de a da macar o slabă idee despre ticăloasa stare a principatelor în anii 1828 și

(1) Acet trist tablou nu poate fi invinovățit de exagerație, din potrivă el este slabit din altul mult mai grozav, și care este făcut de un par-tizan entuziasmat al Rusiei, în scrierea: La principauté de Valachie sous le hospodar Bibesco par B. A***, ancien agent diplomatique dans le Levant (?) Bruxelles, 1847, pag. 14 et 15.

1829. Intreaga săracie a locuitorilor și totala pustiere a țării, aceste fură rezultatul greutăților de a ține o armie de mai mult de 200 mii soldați, și a biciului ciamei și a hoierii, aduse de către Oștiri — una de la Sud, și alta de la Nord. Reul era atât de mare, în cît insuși generalul Kiselef, numit president plenipotent a Moldo-Vlahiei nu l' putu săgădui în cînventul ce făcu boerilor țării Românești în 14 Noemvrie 1829. Au trebuit indelungați ani, nespusă fecunditate, și nenumăratele izvoare a acestor provinții, pentru ca ele să și poată vindeca ranele, și a se întoarce la starea lor de mai înainte.

Cu toate aceste, Români luară parte vie la resboiu, și săngele lor, mai ales în Valahia mică, curse în toate luptele dintre Ruși și Turci; căci toți aveam încă incredere în făgăduințele Rusiei, și cu bucurie ne jertfiam țara, viața și averea așteptându-ne resplătiți la închiderea păcei: — Această pace mult dorită se și făcu la Adrianopoli în 2 Septembrie 1829. Rusia astă dată se arăta dreaptă și umană. Prin poronca Mărirei Sale Imperatului Nicolai, plenipotenții sei, în condițiile păcei, fură cu o deosebită luare-amintire pentru driturile principatelor. Prin art. 5 al tractatului și prin un act osebit, Rusia și Turcia cunoscură și întărîră principatelor „Capitulațiile“ prin care aceste s-au fost pus sub suzerinitatea inaltei Porti, „toate privilegiile și slobozneniile“ ce li s-au fost invoit atât prin Capitulații cât și prin tractatele încheiate între ambele imperii sau prin deosebite Hati-șerifuri, și prin urmare o deplină siguranție, o administrație națională neatarnată, libertatea comerциului, alegerea Domnilor pe viață, și cu primirea generală a locuitorilor, nevătămarea pământului Moldovei și Valahiei de către oștirele Turcești, înturnarea către aceste țări a cetățelor și a locurilor de pe malul stâng a Dunării ocupate de către Turci, invoire ca Guvernele Românești ca unele ce au toate driturile unei neatarnate din lăuntru administrației, să așzeze un cordon de sănătate și carantini despre Turcia, și să aibă oști regulate, a căroră număr să se hotărască de către Domn cu respectivele lor Adunări, după temeiul vechilor pilde, desființarea turor dărilor în natură către Poartă, precum: zahările, cherestele, sa-

lahori și alte havalele, în locul acestora hotărirea unui simplu bir (după principul vechilor capitulații) și în sfârșit dritul de navigație cu steagul și pașaporturi naționale. (1) Și după toate aceste, Rusia inchizăsluia fericirea principatelor; și M. Sa Imperatul Nicolai prin vestitul seu Manifest din 19 Septembrie 1829, arătând Europei bine-facerile novei păci, făcea și Românilor ca o dreaptă resplătire a jertfelor lor de un veac, această personală și solanelă declarație: „*Ingrăjirea noastră s'a intins asemene asupra soartei noroadelor de o religie cu noi, supuse stăpărirei Otomane. Vechele privilegiuri ale principatelor Moldovei și Valahiei au luat formală întărire și fericirea lor sau statornicit prin nove folosuri.*”

Cu bucurie ne oprim ochii asupra acestei epoci care se părea a resplăti îndelungatele acte de răvnă și credință a părinților noștri către Rusia. La închierea pacii la asemenei Auguste făgăduinți, entuziasmul și recunoștința noastră era fără de margini, și după numele lui Dumnezeu, numele Imperatului Nicolai era cel mai adorat intre Români!

Reforma abuzurilor veacului trecut, vindecarea ranelor resboiului săvârșit, organizarea și prin urmare regenerația principatelor fură incredințate Contelui Kiselef, care și au lasat o neștearsă aducere aminte în inimile Românilor. La apelul făcut de acest nobil barbat, toți alergară spre a contribui la renașterea patriei.

Toți jertfiră interesul particular, privilegiurile și driturile moștenite. Reii se făcură buni; și în bine-făcătoarele sale planuri, presidentul plenipotent nu întâlni pretutindene, de la stările cele mai înalte până la cele mai ingiosite, de căt abnegație și rîvnă. Societatea dar în curând se reorganiză. Români nu fură ingrați; ei încă astăzi fac un apel la suvenircile generalului Kiselef; aducă și înima sa aminte de vîiele păreri de reu care iau intovărășit purcederea din principate la anul 1834. Recunoștința către Monarhul Rusiei era atunci asemenea generală în Țără, căci toți Ro-

(1) Aceste inchizăsluiri sunt scoase din cuvînt în cuvînt din art. 5 a tractatului de Adrianopol, și actul separat adăugit către el în privirea principatelor.

mănii aveau incredere în viitorul patriei lor, a căreia ferice se inchizăsluise atât de solanel.

Pentru ce însă această măgulitoare incredere se perdu în curând? pentru ce toate nădejdele de fericire se nimiciră? pentru ce toate inchizăsluirele tractatului de Adrianopol nu isbutiră de căt la asuprire, la abusuri, la corupție și la o obștiască nenorocire? Pentru ce, în sfârșit, bine-cuvîntările s'au schimbat în blestemuri, și Românii carii la 1830 erau tot atât de recunoscători protecției, astăzi o resping ca o cumplită nenorocire ce atârnă pe Țara lor? Vina nu este a Românilor, ci a acelora carii dintr'o măntuitoare *aparare* au făcut o nesuferită *apasare*.

Bunele cugetări ce presidă la redacția art. 5 a tratatului de Adrianopoli în curând se retraseră, și driturile asigurate Românilor prin acelaș articol, se calcară de cătră aceiași putere care le inchizăsluise. Reglementul organic care prin actul separat a tractatului se impunea Turciei ca expresia *dorințelor celor mai de frunte locuitori a principatelor*, se redijă după instrucții streine, de funcționari ruși, sau de oameni aleși de guvernul rusesc, și revizia sa de cătră Adunările obștești se făcu sub auspiciile baionetelor. În curând ca capăt unei asemene libere Constituții se punea fatala adăogire (1) *ca pe viitorime ori-ce schimbare*,

(1) Generalul Kiselef în ediția Reglementului Valahiei din 1832, nu îndrăsnii a cuprinde acest feliu de adaos, cum il numește vestita anafora a obștești Adunări a Țerei Românești din 21 Iulie 1837. (Vezi în foaiea pentru minte etc. anul 1848. №. 29). Acest adaoș s'au impus Adunării de abia la 1837 prin un firman a Sultanului, după cererea Ministrului Russesc. Vezi mai sus citata scriere: *La Valachie sous le prince Bibesco pag. 45.* Autorul acestei broșuri sub numele D. V. A.*** ascunde pre unul din cei ce au făcut parte mare la redacția Reglementului, singur mărturiseste cum această Constituție se compunea *liber de cei mai de frunte locuitori a Țerei: Cancalaria diplomatică a generalului Kiselef*, zice el pag. 30, *presacea articol după articol lucrările Comitetelor*: In Moldova, reglementul în ediția Românească, pâna acum încă din poronca Rusiei nu are tipărite Capitolul I. despre alegerea Domnului, și Capitolul VII pentru organizația Miliției. Ediția franceză a Reglementului incepută a se publica în Iași sau oprit de cătră general—Consulul Daselkoff. Tipărirea au fost să se urmează în Lipsca; și acolo eărăsi s'au oprit după cererele Ministrului rusesc de la Dresda; și de abia au putut a se isprăvi la New-York. Așa acest reglement care astăzi ni se impune cu sila baionetelor, singur Rusia iau refuzat cea întai condiție a valabilităței a ori-ce legi, adeca publicitatea.

Domnul ar vroi să facă în Reglementul organic nu va putea să aibă loc, nici a se pune în lucrare de căt după inadins imputernicirea a Inaltei Porți cu impreună unire a Curței Rusiei, articol care anulează deodată toată Autonomia recunoscută principatelor, numai târziu de căt prin tractatul de Adrianopol, și care (insușind și Rusiei deopotrivă drituri cu Turcia) jignește și dă urile de suzeranitate a Inaltei Porți, când aceasta nu s'au indatorit a cunoaște aceste instituții, de căt cu condiția lămurită adepă: nu mai în atăta în căt promenitele regulamenturi nu vor face vre-o atingere dritului Suzeranității Inaltei Porți.

Însă acestași Reglement bun reu cum era, trebuia respectat și de unii și de alții. Tractatele de Akerman și Adrianopol hotăresc ca Domnii să se aleagă de cătră Țară și Cap. I. al Regulamentului prescrie chipul alegerii. Rusia însă ea cea întăi călcă aceste legiuiri și prin un nou tractat (din 29 Ghenarie 1834 închis la San-Petersburg) stipulează: că Domnii Moldovei și Valahiei se vor numi de cătră Curți *numai pentru astă dată și ca un cas cu totul particular*. Așa dar Rusia singură dă cea întăi pildă a nepăzirei Reglementului; și nouii Domni numiți de ambele puteri, *ear nu de nație*, urmează în curând unei asemene pilde!

Ca Moldoveni, noi nu vom vorbi de căt de rolul Protecției în Moldova de la intrarea în Domnie a M. S. Mihail Sturza. Când la Iulie 1834 ocupația militară a Rusiei conținută în principate, era de nădăjduit, și conform și cu tractatele, că și guvernul Rusiei va conțeni, spre a face loc *administrației naționale neatârnate*.—Schimbarea însă au fost numai în nume; ocărmuirea Rosiană tot urma și urmează și astăzi, cu deosebire că, în loc, de un Kiselef, avem pre Domnul Mihail Sturza. Turcia, căreia ca suzerană, codica națiilor îi dă un drit mai mult prin tractate este îngrădită de a se amesteca în cele din lăuntru ale principatelor; și credințioasă legăturelor sale, ea de la 1834, respectează neatârnarea administrației noastre. Rusia a căria singur drept este de a ne apăra, când Poarta ar vroi a se amesteca în această ocărmuire; și căria nici un tratat nu i dă putere de a iniția și a povățui trebile noastre din lăuntru, prin Con-

sului sei este adivarata ocărmuitoare a principatelor. În adever, de la 1834 și până astăzi, ce mesură obștească se adoptează în țără, ce lege se propune obșteștei Adunări, se întărește și se pune în lucrare, înainte de a se priimi învoirea Ministerului Rosienesc; ce funcționari macar se orenduiesc fără primirea Consulilor—Censori?

Şapoi, ni se zice că avem administrație neatârnată, adunare legiuitoră, instituții naționale!! Consulii sunt totul; ei prescriu și privighează marșa lucrărilor, căci Turcia Suzerană n'are macar dritul dat puterilor streine, de a avea în principate un agent care să observeze starea lucrurilor.— Dar dacă această influență extra legală a Rusiei în ocărmuirea noastră din lăuntru, ar avea macar de tel de a privighia la pazirea legilor, la isgonirea abuzurilor, la oprirea a tot ce poate jigni acea fericire făgăduită nouă. Aceasta însă nici n'a fost, nici nu este, ea n'au slujit de căt a apara pre domnul Sturza și abuzurile sale. Cine nu cunoaște astăzi pe Măria Sa, acest zaraf invălit în haine domnești, o lipitoare care a supt toată avuția țerei, un stârv care au corupt tot ce au avut nenorocire de a'l apropiea, și chiar pre fiii sei, un șarpe care cu balele sale au otrăvit pre moldovenii cei mai vrednici, un crocodil a căruia lacrimi minciunoase vroiesc a înșela pre Dumnezeu, după ce numai pot înșela pre oameni, o ființă acăruia inimă, dacă mai are, nu bate decât la sunetul aurului, nesimțitor la ori ce ocară publică, surd la plângerile compatrioților sei, orb la nenorocirea țerei sale, pre care au sărăcit'o și au vîndut'o! Pre un asemene mărsav, spionul seu de la 1828, Rusia l'au pus Domn Moldovenilor. Pre acesta, Consulii sei de 14 ani, au indatorire de al apara în contra glasului unui popor întreg, căci țara încă până acum n'au găsit în Rusia aparare și indurare. Au fost unii din Consuli, carii ca creștini și ca oameni drepti au rădicat căte odată glasul în favoarea Românilor. Ministerul din San-Petersburg ori i-au rechiemat, ori le-au impus tăcere. Din această imprejurare, cine au mai putut găsi dreptate și aparare la reprezentantul puterii protectrițe? Cura-giosul deputat isgonit neleguit din Adunare, boerul surgunit sau inchis fără judecată, proprietarul desbracat de moșiea sa

de către insuși Domnul, locitorii săteni goliți păna la piele de oamenii domnești și lați sub biciurile lor, găsitău vre o dată punere la cale la Consulat, căruia în zadar îi arata, că cutare tractat este jignit, că cutare articol din Reglement este calcat? Jaluirele și protestațiile lor slujau numai a înmulții delele cancelariilor rusești, și singurul respuns ce li se da, era că Consulul nu putea pentru un particular să deconsiderează autoritatea Domnească, și că Moldo-Valahia avea un guvern neatârnat! Ajutat de asemenea cuvinte, și mai mult de tăcerea agentului Rusiei, Domnul au calcat toate instituțiile țărei și din popor au ajuns să facă o gloată bună numai de ai umplea lăzile cu bani, de ai zidi palaturi, de ai face grădini, de ai lărgi și ai lucra moșile, o turmă de oi în sfărșit bună de tuns până la sănge, și căria sub aspre pedepse îi este oprit macar de a plângere, de a se jăluia și de ași arăta pătimirile și ranele!

Ocărmuirea de 14 ani a acestui vampir, care în analele țării n'are de o potrivă, n'au avut alt țel decât de ași întemeia puterea și avuția pe corupția și sărăcia obștească. Ca să ajungă la un asemenea sfărșit criminal, El pe Cliros, ori l'au compus de creaturele sale, ori l'au defăimat, sau l'au lasat în intuneric și neștiință, pentru ca să-i omoare duhovniceasca înriurire. Pre barbații cei mai vrednici și cu mai reputație de virtute s'au silit să cumpara, și pre acei ce nu i-au putut dobândi i-au prigont în interesuri, i-au clevetit, le-au găsit vini inchipuite și i-au inchis, lăsându-i să viseze la dreptate și la libertate prin Monastiri, lacașuri a lui Dumnezeu prefăcute de densus în inchisori a tiraniei. Tinerimei i-au pus în spate toate calomniile, infățoșindu'o ca imorală, ca netrebnică, ca insuflețită de sentimente primejdioase, și s'au silit de a o ținea departe de ori ce trebi a Statului, spre a nu'i da macar prilej de a arata ce vrea și ce poate. Tiparul și ori ce organ a opiniei publice l'au ținut înădușit ca nu cumva adevărul să iasă la iveală. Poporul l'au indobitocit, netolerând facerea scoalelor, desființând pre acele întemeiete, sau isgonind din ele ori ce doctrini naționale și luminătoare. Posturile Statului le-au incredințat numai la acei carii nu urma altei legi decât poroncelor sale, ticăloase

mașini, robi ai literii, creaturi ingiosite și gata la toate mărsăviile, și aşa au aşazat o clasă de *biurocrați*, necunoscuți încă în Țară și acărora soartă este în măinele sale, căci în tot timpul poate să-i triimată la Ocnă sau la spânzurătoare, și din acești ticăloși impodobiți cu ranguri și cu decorații, au alcătuit Adunarea Obștească, ce este menită a reprezenta Țara. Spioneria au organizat-o pe o tracătă înaltă, ca parte importantă a administrației Statului, și au introdus-o până și în sinul familiilor, spre a putea afla toate tainele, spre a se folosi de toate slăbăciunile, și a ășița în toate clasele intriga, ură și corupția. Ei bine, pre un asemenea om, carele pentru veci au necinstit Protecția, Rusia ni l'au dat de ocărmuitar, și cu toate strigătele poporului, cu toate dovezile a neleguirelor sale cunoscute de toată Europa, de mai mult de 14 ani îl ține Domn. Și să nu zică Rusia că ea nu știe despre aceste ticăloșii: Adunările Obștești s'au ales cu știrea Consulilor, boierii s'au inchis și s'au surgunit sub ochii lor, răzeșii s'au desbracat de moșiile lor, țaranii s'au încarcat cu beilicuri oprite de Reglement, casele publice s'au prădat de Măria Sa, toate aceste s'au făcut în fință agentilor Rusiei, toate aceste li s'au aratat cu degetul. Patru-spre-zece ani Moldova s'a jăluit, au răbdat și au așteptat în zadar zioa dreptăței. Cancelariile Consulaturilor de Iași și de București, a ambasadei de la Constantinopoli, a ministeriului de la San-Petersburg, sunt pline de petițiile, memoarele, și protestațiile Moldovenilor, și la toate aceste li s'au respuns cu cea mai indiferentă tăcere, tăcere de care Domnul s'au folosit, căci îi era o incuragiare ca să urmeze în drumul tras. Protecția Rusiei dar în toată această indelungată vreme au fost dată persoanei lui Mihail Sturza, și abuzurilor sale, ear nu Țerii, ear nu legilor!

Însă când după 14 ani de durere, de răbdare, de lacrimi, Moldova cu atâtă mai mult își simți nenorocita soartă, cu căt mai mult văzu pe cele-lalte popoare a Europei, pre chiar frații din Bucovina, reformându-și instituțiile și dându-și altele potrivite cu veacul și cu nevoințele lor, când zic și Moldova își rădică glasul, atunci Mihail Sturza se folosi de prileju, spre a arata că pe lângă toate celealte viciuri,

avea și acela de a fi crud. Pacinica manifestație din 28 Mart avu loc. Nu se cerea decât strictă pazire a reglementului căt de defectuos și de antinațional este, și prin urmare a adunare obștească legiuit aleasă, ca prin aceasta să se poată desființa fără sgomot și struncinare abusurile sub care gema țara, și a se opera tot odată și reformele ce sunt neaparate pentru fericirea ei. Sturza se folosi de nota comtelui de Neselrode din 15 Mart cătră dl. de Cotzebue prin care se arata Domnilor Moldo-Valahiei vroința mărirei sale Imperatului Nicolai, ca ei să opreasă cu energie ori-ce mișcare revoluționară din principate; și agiutat de o asemenea impărtătească voință, el dintr-o manifestație făcută numai in contra abusurilor sale, inchipui o revoluție de principii, și ca un tigru ne impacat își resbuna strășnic asupra dușmanilor sei politici. Sturza bătu, legă, închise pre acei ce cereau numai pazirea unei legi solemnel jurată de el la intronarea sa, și în ființa General-Consulului Rusiei. — Treisprezece tineri ca revoltanți fură deportați peste Dunărea, nejudecați, ca și când în Moldova n'ar fi fost legi, tribunări și inchisori!.. ear depeșă ministrului rusesc fu imprăștiată in public ca măngăiere pentru acei bătuți, surguniți și deportați.

Veni Generalul Duhamel, comisarul M. Sale Imperatului Nicolai, trimis spre a sprijini *ordinul legal*. Acest ordin s'a sprijinit într'acest fel că, pentru că am îndrăsnit numai a ne jălui comisarului Suzeranului Țerei despre ticăloșiiile Domnului, un nou număr din cei mai însemnați boieri s'au văzut arestați pe la moșie, ca pricinitorii de scandal; și Mihail Sturza întărit de *agiutorul moral* ce'i trimisese Măria Sa Imperatul Nicolai, și-au indoit asprimele și abuzurile! Si pentru că frații noștri din Țara Românească expuși la acele nenorociri, jertfe a aceluiași rěu, nu le mai putură rabda, și se sculară in contra pricinaei lui, o armie rusască au intrat in Moldova; și pe lăngă toate biciurile de care am fost loviți, locustele, seceta, epizotia, holera, crisa comercială, cruda ocărmuire a Domnului, noi acei mai răbdători suntem osândiți unui nou biciu, aceluia de a ave o ocupație militară, și de a pregăti hrana pentru acei ce pregătesc fere

pentru frații noștri... și pentru noi ! De trei luni de zile de când această armie se află în Țară, ce legalitate și ce respect către persoane și către proprietate s'au văzut ? Fără mai înainte declarație țara s'au pus în stare de resboiu. Proprietățile s'au făcut prada oştirilor, și a creaturilor Domnești însărcinate cu indestularea lor, hambarele s'au spart ; semănăturile încă necoapte s'au luat de pe cămpuri iu putere, și sărăcia obștească s'a făcut izvor de bogătie pentru căți-va ticaloși ! Persoanele n'au fost mai bine respectate ; boierii, unii inchisi sau puși în fere, alții siliți de a'și părăsi casele prefăcute în casarmii sau spitaluri, și de a fugi peste hotar. Locuitorii săteni cu sila smulși de la cămpenștile lor indeletniciri și luați la beilicuri și podvezi pentru slujba armiei Rosienești ! Nici Arhiereii, nici clerul, carii ar fi trebuit să fie respectați de către reprezentantul și armia Imparatului ortodox n'au scapat terorismului obștesc. Mitropolitul.... Moldova știe ce sfârșit au avut. Un alt arhier este silit să'și părăsiască patria. Preoții se inchid pe la cazarmii, Vlădica de Roman să răpește din Episcopia Sa și nejudecat inchis în Monastirea Soveja, (unde poate acum își sfărșește zilele) în contra art. 413 din acel Regulament, pe care Rusia cu armele vroiește al pastra, articol care lămurit rostește că : la întâmplare de politicească greșală, care sunt aceste : când vor intărta rezvătire cu tulburarea norodului, și când se vor impotrivi la poroncele Domnului, *acele legiuite și cunoscute de obșteasca adunare, pe temeiul pravilelor și a regulamentului,* la o aşa întâmplare comitetul cercetătorilor numitelor inovătări, se va alcătui de doi-spre-zece Arhierei din ambele principaturi și de doi-spre-zece boieri din acei mai cu ipolipsis aleși de către obșteasca adunare. Si raportul Comitetului de cercetarea mai sus zisă de cunoscuta vinovătie se va închieea pe multimea glasurilor, se va intări de către Domnul și se va triimete la Patriarhul spre catarisire etc. Nici una din aceste închezăsluiră nu s'au păzit, nici pentru Episcopul de Roman, nici pentru alte fețe duhovnicești asemenea pedepsite. Si aşa biserică ortodoxă a lui Hristos, în Arhierei și preoții cei mai vrednici de cinste, este batjocorită de către un Domn fără de cuget, sprijinit de comisari și armia Imparatului ortodox !

Și când Moldovenii văzindu-și jertfele de un veac așa de rău resplătite, adecă: că protecția Rusiei de la 1774, și până la 1828, au fost numai nominală, iar de la 1834, și până acum au slujit numai abusurilor lui Mihail Sturza, au inceput a cerceta izvorul răului, și suindu-se de la efect la caușă, cu durere și adâncă durere s-au incredințat, că toată pricina nenorocirei țării și a lor este protecția Rusiei, falșată în principiul și în aplicația sa; atunci spre cumplită pedeapsă, pentru o asemenea întristătoare descoperire, făcută de o nație batjocerită în toate driturile, în toate legele, în toate simpatiile sale, contele de Nesselrode au impărtășit Europei depeșa sa din 19 Iulie trecut, care deosebinduse de toate manifesturile, proclamațiile și făgăduințele făcute Românilor de Rusia, într'un period de mai mult de una sută ani, abundă asupra capului nostru ocara, invinovătirele cele mai ridicolе, un nămol de aserții și de pretenții unele mai nedrepte decât altele, și ne contestă chiar aceia ce Rusia nu ne-a dat și prin urmare, cu drept nu ne poate lua, adică: existența noastră politică, driturile ce le păstrăm de la capitulațiile strămoșilor noștri către Pórta Otomană—drituri toate înfințate când Rusia încă nu cunoștea macar hotarele noastre — da încă să ne protege, — și în sfârșit chiar naționalitatea noastră, chiar numele nostru de Români !

Însă, ce trebuie să ne măngăie, este că depeșa contei de Nesselrode, strică mai mult Rusiei de căt nouă Românilor; ea îi oboră pentru veci influența ce până acum au exercitat în Orient numai prin simpatiile ce au știut să-i păstreze între popoarele creștine supuse Porței Otomane, simpatii care în mare parte au fost pricina biruințelor ei asupra Turciei. La că cu o rană nevindecată ea jignește pentru tot-dea-una inima românilor,—dar apoi și instrăinează și pretoate cele-lalte popoare coreligionare. O voi frații noștri în dureri și în nădejde, voi Bulgarilor, voi Rumeților, voi toti acei cari ca noi cu pustierea țărilor voastre, și cu săngele, avearea și truda voastră, în toate campaniile trecute, ați fost împreună cu noi piedestalul pre care Rusia și-a intemeiat colosala putere, cu care ea astăzi se slujește spre a ne împila, ascultați ce măngăiere pentru cele trecute, ce speranță

pentru cele viitoare vă dă Rusia: „Dacă România, zice acest act, în numele unei inchipuite naționalități, a căria originea se perde în intunericul timpurilor se vor dispărți de Turcia (o dispărțire la care România nici nu gândesc) atunci în puterea același principiu săptănișorii de înruiere aceleiași dorință, în curând și Bulgaria, Rumelia și toate neamurile de limbă deosebită din care Imperia Otomană se compune, vor pretinde asemenea a se emancipa” etc. etc. Așa dar chiar când Turcia astăzi ar vroi, și ar socoti că este de folosul și interesului seu însuși ca să vă deie și vouă ca și nouă niște instituții mai liberale, o organizație mai națională, potrivită marilor și dreptelor principiuri ale epocii noastre, Rusia ortodoxă, acea care se zice protectoara voastră ca și a noastră, cu armele în mână va opri pe Turcia să fie dreaptă, generoasă, liberală cu voi și cu noi, zicând că aceasta ar jigni driturile sale, interesele sale, *cinstea sa*, și că siguranța sa cere ca noi să fim în veci nenorociți. Voi dar cari mai credeti încă în ajutorul Rusiei, pilduiți-vă de protecția ce ea ne dă nouă Românilor, și apoi mai năduduiți dacă puteți! Vedeți căte imputări, căte învinovățiri, căte aserții, unele mai neadivrate de cătaltele, adună această depeșă asupra capului nostru. Am vroiat, ni se zice, noi Moldovenii, să ucidem pre Domnul Mihail Sturza, ca și când ar fi între noi o ființă destul de ticăloasă, care să yrei să și păngăriască mănele într'un sânge aşa de spurcat, sau ca și când un popor întreg poate să fie respunzator pentru fapta unui desprăzuit. Ne impută că avem emisari în Basarabia, și că vroim să revoltăm această provinție în contra Rusiei, noi acei cari prin noi singuri nu ne putem apăra, noi acei cari pentru chiar interese de avere și de familie nu putem străbate în acea țară ermetică închisă și în care—chiemăm mărturia guvernatorului de acolo și a consulatelor rosienești—defiam pre oră și cine să ne dovediască că au găsit macar umbra unui propagandist românesc. Ne părăște înaintea Europei că vroim *a constitui sub numele de regatul Daco-român un nou stat dispărțit și neatarnat, la formația căruia chiemăm pre frații noștri din Bucovina din Transilvania și din Basarabia*, ca și când Moldova și țara Românească, ce nu și pot apăra chiar

pămăntul lor insuși, chiar puținele dreptăți ce le-au remas încă necalcate, ar fi în stare și ar putea să facă nebunia de a se pune de-o-dată în resboiu cu Austria, cu Ungaria și cu Rusia, și toate aceste spre a reconstitui vechia Dacie! O invenovățire atât de ridicolă care n'ar merita să vie de la un guvern, ce poroncște la șase-zeci de milioane de oameni, și are peste un milion de baionete! Si după toate aceste imputări unele mai de rîs de căt altele, apoi depeșa ne contestă și chiar aceia ce Rusia nu ne-a dat, și nici poate prin urmare lăua, ne contestă driturile care le avem de la strămoșii noștri, ne contestă naționalitatea care avem de la Dumnezeu, o naționalitate de opt milioane de români, pre care o avem de opt-spre-zece veacuri, și care au resistat tuturor viforilor ce au trecut peste țările noastre într'această lungime de timp. Noi n'avem drit să ne numim români și nici nu trebuie să cerem să ni se respecteza naționalitatea, acei cari in veacul de mijloc sub guvernele și domnii noștri, am fost valul creștinătății, in contra islamismului, noi a căroră pămănt este un pămănt de moașteni, pentru că fiește care parmac din el este adăpat cu săngele mucenicilor morți pentru lege și patrie, noi care in vreme de patru veacuri am dat lumiei pildele cele mai strălucite de curagiu și de patriotism, cari am fost avangarda creștinătății, și cu săngele nostru am contribuit la păstrarea civilizației europene. Astăzi in epoca invierii celor mai slabe naționalități, noi n'avem drit să proclamăm naționalitatea noastră de români cu care ne-au cunoscut veacurile trecute. Noi n'am fost nimică, noi n'avem istorie, noi n'avem țară, noi n'avem drituri; căci tot ce suntem, și cea mai mare parte a folosurilor asigurate patriei noastre le suntem datori protectiei bine-voitoare a Rusiei, ca și cănd înaintea cei întăi veniri a Rușilor in țările noastre înaintea tractatului de la Kainardji și acelor următoare, noi n'am fi avut capituloțiile noastre, noi n'am fi avut drituri respectate de Turcia, noi n'am fi avut Domni mult mai naționali de căt acei de astăzi, guverne mult mai neatarnate de căt acele de acum,—libere numai cu numele—ca cănd religia noastră ar fi fost prigonită, ca cănd moșiiile noastre nu le-ar fi stăpânit strămoșii noștri, și legele noastre nu s'ar fi

făcut în pămîntul nostru. Toate aceste dovedite prin istorie, toate aceste de o cunoștință obștească n'au fost, și Rusia singură ne-au dat tot!... Ea au isgonit pașii din țările noastre, ea au risipit gemile înalte în locul bisericilor noastre, ea ne-au dat dritul să ne stăpânim moșile până atunci în mănilor Turcilor, ca în Serbia și Grecia, ca au isgonit Alcoranul din legislația noastră; ea ne-au dat în sfârșit o patrie și un guvern național, și de aceia Rusia ne declarează astăzi că: *Moldova și Valahia sunt numai niște curate și simple provinții care au de înplinit atât către puterea suzerană căt și către puterea protectoriță indatoriri positive, de la care ele nu pot a se sustrage fără mai înainte invoire a ambelor Curți.* Și după toate aceste, Rusia ne declară că noi nu avem macar drit de a năzui la acea Europă, pentru acăria religie și civilizație strămoșii noștri au vîrsat atâtea părăie de sânge, la acea Europă, care în mai multe rânduri ne au cunoscut existența ca staturi, și dritul de țeri autonome. Chestiile Libanului și a Egiptului s'au putut hotărî de către puterile Europei; numai pentru noi popor creștin și asuprit, Europa nu poate să interveneze nici în numele omenirei, nici în puterea dreptăților sale și a noastre; și aceasta pentru că: *tractatele încheiate între înalta Poartă și Rusia, n'au nimică comun la transacțiile pe temeiul căroră este intemeiet dritul public a Europei; că driturile Rusiei sunt intemeiate în Orient pe tractaturi care în Occident nu există, și că după aceste tractaturi numai Turcia și Rusia au dritul de a regula condiția ambelor provinții a Moldovei și a Valahiei!*

Și pentru că asemenea invinovățiri departe de tot adevărul, pentru că asemenea teorii contrare cu ori ce drit a gînțelor, cu tractatele noastre cu Poarta Otomană, cu chiar tractatele ce Rusia are încheiate cu Turcia, pentru că asemenea pretenții de autoritate exclusivă asupra soartei noastre—pretenții contrarie dritului omnipotent al Europei,—nu ne plac, pentru că avem de datorie națională de a le respinge, pentru că ar fi a ne osind singuri la o sinucidere politică, dacă dinaintea Europei n'am protestat în contra lor, Rusia prin depeșă să încheie să ne facă ingrață, pe noi Români cari cu înșesita pustiere a țărilor noastre, cu săngele

nostru, cu sărăcia familiilor noastre, cu primejduirea ţărei și a driturilor noastre, cu perderea Bucovinei și a Besarabiei, am slujit Rusiei și am ajutat-o în toate campaniele sale ca să și sporească pământul, puterea și influența! Noi cări Rusiei nu suntem datori decât cu o slabă și mică restituție a driturilor ce am pierdut din pricina credinței noastre cătră dănsa, noi îi suntem ingrați și uităm că: *Rusiei suntem datori cu bine facerile poziției de astăzi.* Aceasta poate să fie, însă lăsăm lumii să judece, dacă se poate zice că poziția noastră de astăzi ne infățoșează ceva bine-faceri! Dacă dar Români sunt ingrați cătră Rusia, apoi ce este ea cătră noi, ca care spre răsplătirea indelungatelor noastre dovezi de credință și crudelor noastre jertfe nu ne-au dat decât o protecție ce în veacul trecut au fost o iluzie, și în veacul acesta un jug nesuferit? Recunoaștința este un sentiment ce nu se poruncește, ce nu se poate cere cu sila de la un individ, și cu căt mai puțin incă de la o nație. Recunoaștință dar nu vom pute avea nici-o dată pentru acea putere care cu numele de ocrotitoare ne ține în lanțuri, care sub brațul său de fer ne apasă întratăță în căt ne inădușă, care ne apără numai abuzurile, care ne contestă chiar driturile ce nu le avem de la dănsa, și pre care ea numai ni le-au inchizășluit, care în Valahia amerință să intrebuințeze armele în contra tinerei libertăți, iar în Moldova, sub impăratările sale vulturi, umbrește o fiară atât de spurcată ca Mihail Sturza!

Poporul român nu este ingrat; el pururea au plătit înzecit binele ce i s'a făcut, istoria o dovedește. Recunoaștință—poporul Român poate dar simți, însă numai pentru acea nație care și-ar intrebuința influența și armele spre apărarea neatârnării, libertăței și driturilor sale, pentru ca sub scutul acestora să poată ajunge la acea bună stare și la acea disvoltare materială și intelectuală la care este și el chiamat. Numai pentru o asemenea nație dreaptă și adevărată protecoară poate dar poporul român să aibă recunoaștință. Dacă dar Rusia dorește să merite și să dobândească din partea Românilor acest simțiměnt, conținească apăsătoarea și machiavelica politică, ce de la 1832 mai ales păzește cătră

noi ; și nu mai facă din tractatele sale o puute pe care trage principatele de sub suveranitatea nominală a Sultanului, sub adevărata suveranitate a Țarului. Intr'această stare de lucruri care este dovedită prin 16 ani de practică, prin arbitrara amestecare a Generalilor și a Consulilor rusești în toate trebile din lăuntru a principatelor, prin punerea trimișilor turcești într'o poziție cu totul secundară și nebagată în samă, Români au toată dreptatea a se lepăda de o protecție; a căria Rusia este cea dintăi care i-au denaturat principiul; căci dacă ar urma de a suferi mai mult o asemenea protecție, ei n'ar face decât a schimba un jug mai ușor în contra altuia mult mai greu. Politicește, cum au zis foarte bine redactorul gazetei de Transilvania, am sta cu o asemenea ocrotire mult mai reu, decât am fost cu o sută de ani mai 'nainte, și cu atăta mai mult că Turcia aceea pre care părinții noștri pururea a jertfit' o Rusiei, se arată astăzi cu mult mai drăaptă și mai marinimoasă decât această de pe urmă putere căria am făcut atăte și atăte indelungate și săngeroase slujbe. Si dacă mai avem a ne mai teme de un despotism negreșit, că nu este de acel care ne-ar veni de la Constantinopol !

Principiul protectoratului rusesc este numai de a apăra principatele în contra pericolelor ce le-ar veni din partea Turciei, este numai de a îndatorii pe această din urmă putere să păzească driturile Românilor. Oficial așa singură Rusia și-au cunoscut natura protecției. În adevăr, când prin tractatul de Kainardjik, Rosia și-au mijlocit dritul de a interveni prin ministrii sei în favorul principatelor la înalta Poartă, n'au fost aceasta nimai spre a stăvila apasarea Turciei ? — Când prin tractatul de Akerman, Rusia au cerut ca Domnii să fie pastrați o eptaetie și să poată liber ocărui cele din lăuntru a țărilor lor, n'au fost iarăși spre a departa abuzurile Turciei și amestecarea ei în administrația principatelor ? Când prin tractatele de Adrianopol și de Petersburg au îndatorit pe Poartă să recunoască Reglementul făcut în timpul guvernului rusienesc n'a fost aceasta iarăș nimai ca să mijlocească în numele principatelor de la Turcia întărirea acestor legi fundamentale, zugrăvite ca ex-

presia vroințelor și lucrărilor celor mai intăi locuitori a țărilor românești, și prin urmare intemeiete pe driturile de autonomie a acestora și inchizăsluite de Rusia. Acesta este tot rolul protectoratului; căci nicării în aceste tractate nu i se vede prefăcut principiul și aplicația, nicării nu se rostește că el are să se schimbe în suveranitate, nicării nu se hotărăște, ca aceea ce nu este ertat Turciei suzerane,—adecă de a se amesteca în trebile din lăuntru a principatelor, și de a călca prin urmare capitulațiile lor, este ertat Rusiei numai, garanta acestora. Ei bine, ce păñă acum cabinetul de San-Petersburg au făcut numai oficial numai pe hărtie, facă-o astăzi și în faptă, fie adevărat *protector*! Români au dovedit indeștul de viderat că ei nu pot fi fericiți cu Regle mentul, și că simțesc trebuința de a'și da alte instituții naționale, mai drepte mai potrivite cu secolul și cu nevoile lor materiale și intelectuale. La întâmplare când Turcia s'ar refuza—in contra capitulațiilor—să recunoască Românilor dritul de a'și da aceste instituții, Rusia împlinească-și datoria de ocrotitoare, pue la mijloc puternica sa mijlocire, și silcească pe Curtea Suzerană să respecteze driturile de autonomie ale Românilor. Ear nu când Poarta nu cere mai bine de căt ca principatele să fie libere, puternice și ferice,—căci aceasta este și interesul seu—Rusia cu puterea baionetelor sale să o opreasă de a fi dreaptă și liberală, și ca culme a nedreptăței, apoi să declare înaintea Europei, că este pen-tru děnsa *chestie de drituri, chestie de cinste, chestie de interese politice*, ca Români să fie disbraçați de driturile, de autonomia, de naționalitatea, de chiar existența lor, și că ei în veci să fie nenorociți! Ș'apoi mai pretinde incă și recunoștință!....

Rusia au inchizăsluit fericirea principatelor, zice rostit tractatul de Adrianopoli. Fericirea unui popor este însă numai în bună starea sa materială, morală și intelectuală. Aceasta ne lipsește de tot; spre a o dobândi avem trebuință de o bună legislație și de o bună administrație. Cum dar le vom putea avea, dacă nu ne va fi ertat să ne dăm instituțiiile ce ni le pot pregăti? Reformele însă ce atât Valahia căt și Moldova doresc, și de care mai înainte am dat o scur-

tă privire, sunt curat pământești, pentru că au origina lor în pământul nostru, și măntuitoare pentru că sunt drepte pentru toși. Ele asemenea nu jignesc pre nime, nici în cele din afară, nici în cele din lăuntru. În cele din afară, Români chiar să vreie, n'ar putea să fie apăsători. În cele din lăuntru, prin aceste instituții, ei nu pretind nici de cum de a injosi clasele cele înalte,—precum oareși-care dușman a binelui ar vroi să însele opinia publică—ce numai de a rădica clasele cele apasate. Nimine prin aceste imbunătățiri nu se poate afla jignit, decât acei cari în interesul Statului privesc numai interesul lor, decât acei cari exploatează neforocirea și sărăcia poporului, spre fericirea și imbogățirea lor în parte. Noule imbunătățiri o mai adăogim încă odată n'au alt fel decât de a pune dreptatea în locul privilegiului, dragostea în locul urei între deosebitele clase, și obștiasca mulțumire și fericire în locul obșteștei intristări și nenorocirii, ce domnește astăzi de la o margine a principatelor la ceea-l-altă.

Inalta Poartă au cunoscut atât de bine ne-apărata nevoie a imbunătățirei stărei politice, materiale și intelectuale a Românilor, încât de mult și înainte chiar ca aceștia să și fi exprimat dorințele lor, ea să rostit bunele sale plecări și via dorință ce are de a vedea largită sfera libertăței și a neatarnării lor, într'un chip potrivit cu epoca noastră, și cu insuși interesul Turciei: „Nu ar fi vrednică de epoca în care viețuim, urmează a zice acelaș jurnal de Constantinopol pre care l'am citat mai sus, și conform cu tendința liberală ce să manifestează pretutindene într'un chip aşa de viderat, ca libertatea individuală să fie mai bine închezăsluită; ca starea țaranilor să fie imbunătățită atât către proprietari căt și către guvern, începând cu oborirea boerescului; ca să se hotărască reforma scoalelor spre a se priimi în ele poporul ce zace în neștiință; ca să se ocupe cu educația morală a clerului; ca miniștrii să aibă o libertate de acție mai mare, spre a intemeia responsabilitatea lor; ca censura să fie oborâtă; ca debatațiile judeciare să fie publice; ca să se introducă imbunătățiri în proceduri și în sistemul penal; ca corupția slujbașilor să fie de nu nimicită,

ce ar fi greu, dar macar restrînsa pre căt cu putință; ca să se așeze o bancă Națională în interesul comerciului și a industriei, etc.? Cine ar putea să se găsească jignit cu aceste măsuri și cu multe altele ce este de prisos de ale a-rata? Negreșit că nu generalitatea moldovenilor! Ele din protivă ar fi pentru dăni un izvor de bună-stare, de vrednicie și mai ales de orănduială, căci cu căt egalitatea și dreptatea se statornicesc între toate clasele unui stat, cu atâtă să sporesc și elementele multemirei și siguranței generale. Popoarele în Moldo-România sunt însetate mai mult decât în ori ce altă epocă, de vrednicie, de libertate și de bună-stare, și în vîiele lor dorinți cătră o mai bună soartă, ele sunt încurajiate de catră isprăvile marelor mișcări a Europei, pe care le simțesc prin un fel de electricitate a căror conductori sunt pretutindene, deși nevăzuți. Lucrând așa, principatele n-ar face decât a intrebuința driturile ce le au din constituțiile ce li s-au dat pentru graduala lor disvoltare, și a se conforma la spiritul tractatelor speciale a Curțelor Suzerană și Protecțriță, care n-au și nu pot ave înțeții împotriva fericirei principatelor. Ele nu vrea decât aceea ce vroesc guvernele rezonabile: Unirea în libertate, o răndueală în propășire. Această indoită condiție să se împlinească în reformele ce sunt de făcut, și nimine va avea să teme că ar găsi din partea Curților, un refuz de ajutor, și încă mai puțin acturi care ar fi de natură de a impiedeca marșa pacinică și legală a acestor țări.

O ispită de trei luni în Valahia, și de șase luni mai ales în Moldova — cu toată uricioasa și ticăloasa ocărmuire a Domnului Sturza, care pre-ori ce alt popor l-ar fi adus la actele cele mai desperate, — au dovedit îndestul că Români înceleg foarte bine poziția lor, și că simțesc că ei nu pot ajunge la redobândirea driturilor lor, decât prin mijloacele cele mai pacinice, și priu o strânsă împreună înțelegere cu Turcia. Români nu doresc nimică mai mult decât acele ce videm cuprinse în răndurile de mai sus. A reintemeia relațiile lor cu Poarta Otomană în spiritul capitulațiilor lor, recunoscute și de Rusia, a departa din ocărmuirea din lăuntru ori-ce influență streină, primejdioasă și ilegală, potrivit

autonomiei lor asigurată prin aceleași capitulații, a'și da toate imbu�ătăžirile materiale și intelectuale, de care simțesc că țara lor are neapărată nevoie, a uni amăndoue principale spre a scăpa de *indoitele și insărcinătoarele cheltueli* a ținerei a doi Domni, a două ministerii, a doue administrații și a doue ștaburi a oștirei, și tot odată a scăpa poate prin aceasta și de doue isvoare de corupție, o Unire care este dictată atât de vederat prin aceeași origină, limbă, obiceiuri și interes, incăt ea este incuviințată de insuși acel Reglement, pre care Rusia cu armele în măňă, îl sprijinește: eată dorințele, eată cererile Românilor. A le refuza aceste reforme, ai sili să se ție de starea lucrurilor de astăzi, de instituțiile nedrepte și eterogene care'i impilează, este a vroi ai aduce intr'un nojan de nenorociri, și ai arunca într'o prăpastie de discordii civile, de revoluție, și de anarhie; căci, istoria lumei au dovedit prin mai multe lecții cumplite la ce mijloace de desnădăjduire popoarele aleargă, spre a'și arăta și a'și indestula nevoințele, când li se pune piedecă de a le dobândi pe o cale liniștită și pacinică.

Dacă dar Rusia în adevăr și fără fățărie vroiește fericierea principatelor, nu mai opriască cu brațul seu de fer nobila hotărire a Turciei de a fi dreaptă și generoasă, și nu mai calce driturile Românilor, ea care ar trebui să fie cea dintăi să le sprijinească. Bunul Imperat Ferdinand al Austriei au inchiezăsluit fraților noștri Români-Bucovineni și Transilvăneni naționalitatea lor, autonomia provincială, și toate driturile constituționale, menite de a înalța la rang de nație și de oameni liberi. Cum dar noi Moldovenii și Muntenii putem să fim mulțumiți de soarta noastră, noi acei ingunchiați sub toate abuzurile și asupririle din lăuntru și din afară? Cum putem să fim recunăscători Rusiei, ea care ne contestă autonomia, ce au fost cea întăi condiție a capitulațiilor noastre cu Inalta Poartă, ea care își atribue dritul de a ne impune legi, și de a hotărî toate cele din lăuntru ale noastre, și după toate aceste ne contestă chiar istoria, ca cu aceasta să piară și aducerea aminte a jertelor ce i-am făcut, ne contestă chiar naționalitatea, a cărăi bază istorică n'au existat nici odată, o naționalitate inchi-

puță a căria origină să pierde în intunericul timpurilor, aşa zice depeșa Comtelui Nesselrode, și aşa șepte milioane de Români cu un trecut de opt-spre-zece veacuri, cu o istorie atât de strălucită, și care arată lumei luptele indelungate ce au ținut și păraiele de sînge ce au varsat pentru creștinătate și civilizație, cu niște barbați ca Mircea, ca Huniad, cî Stefan, ca Mihai și cu atâte alte nume mari ce au contribuit la chiar luminarea Rusiei, și aşa, aceste șepte milioane de oameni ce vorbesc aceiași limbă, ce au aceiași origină, aceiași istorie, aceliași obiceiuri, nu sunt nație nici trebuie să reclame respect pentru naționalitatea românească, astăzi cînd videm cele mai slabe, mai neinsemnate și mai adormite naționalități desteptându-se din letargie la căldura veacului al noue-spre-zecelea, ca niște flori ce din mijlocul omătului se deschid la razele soarelui de primavară.

Nu aşa au fost insă tonul manifesturilor trecute, nu aşa au fost cuprinsul făgăduințelor ce de cătră Monarhii Rusiei Ecaterina II, Pavel, Alexandru și insuși Majestatea sa Imparatul Neculai I s-au dat Românilor, atunci cînd aceștia să provoacă să se scoale în contra Inaltei Porți, în contra Agarinenilor și păgănilor și să jertfească țara, vîeața și averea lor, spre a ajuta la sporul armelor pravoslavnică¹⁾ și oare cu perderea Bucovinei și a Basarabiei, cu primejduria țerilor noastre de a fi prefăcute în pașalicuri, cu compromiterea driturilor noastre, cu păraele de sânge vîrsate în campaniile Turcești, cu înșesită pustiere a pămîntului nostru, toate acestea întămplate numai din pricina credinței și a jertfirei părinților noștri pentru Rosia, oare în numele sfintei dreptăți, în numele lui Dumnezeu și a aceiași legi care ne este comună cu Rosia, nu suntem îndrîtuți să cerem de la Maiestatea Sa Imparatul Nicolai realizarea atător solenele făgăduințe, date de atăța Auguști monarhi, și împlinirea acei fericiri inchizăsluite nouă prin tractatul de Adria-napol, și prin chiar împărăteasca parolă, cuprinsă în vestitul manifest din Septembrie 1829⁽²⁾. Sau trebuie să ne în-

(1) Vezi manifesturile împăraților și generalilor rusești adresate Românilor la deschiderea a fiște-cărui resboiu în contra Turciei.

(2) Recomendăm cetitorilor și barbaților ce se ocupă cu istoria noastră națională „studiu istoric asupra Politicei ruse în cestunea Ori-

doin de o parolă atât de înaltă? Noi știm însă că Auto-cratorii Rusiei pururea au ținut să păstreze incredirea po-poarelor în înaltul lor cuvînt, ca la cîmpia a ori ce dreptăți și a ori ce legi în Imperia lor. Românii cu fală își aduc încă aminte de parola dată asemenea unui Moldovan de cel mai mare Monarh al Rusiei, lui Dimitrie Cantemir de cătră Petru-Cel-Mare, carele la indemnarea ce i se făcea de a fi necredincios făgăduinței făcută unui Domn ce și-au vîndut țara pentru dănsul, și de al da în mânele Turcilor, au respuns aceste nemuritoare cuvînte, vrednice de a figura în litere de aur în Cabinetele tuturor Suveranilor. „*Voiu da mai bine tot pămîntul ce se intinde până la Kursk, că imi va remănea încă nădejdea de a'l redobândi; dar perderea parolei mele n'aș mai pute-o îndrepta. Nici nu pot să găndesc de a o calca și de a da pre un principie ce 'și au părăsit Domnia pentru dragostea mea. Noi n'avem al nostru de căt cinstea, a lipsi cinstei, ar fi a conteni de a fi Imparat!*

Cu durere am cetit depeșa Cabinetului Rosienesc din

entului“ ce s'a publicat în 1877 d. F. Nartens, profesor la Universitatea din St.-Petersburg și membru al Institutului de drept internațional din Belgia. În acest studiu ce face mențiune de scrisoarea Comtelui Capodistrias adresată Împăratului Neculai în zioa de 18—30 Mart 1828. Celebrul acest diplomat rus devenit președintele Greciei regenerată, exprimă prin acea scrisoare planul seu în reconstruirea politică a peninsulei Balcanilor. După acest mare patriot grec, Imperiul otoman din Europa trebuie se fie înlocuit prin cinci state de a doua ordine. În capul acestor cinci state, figura *Ducatul sau Regatul Daciei*, format din provinciile danubiene, adeca Moldova și Valahia; veneau, apoi, Regatul Serbiei, compus din Bulgaria, Serbia și Bosnia; Tracia și Macedonia; Epirul; Grecia regenerată. După planul patriotului grec, Constantinopolul trebuie se devină „o politie liberă“ și centrul Confederației care leagă pe toate aceste cinci state a peninsulei balcanice. Această confederație trebuie se fie reprezentată la Constantinopoli prin un Congres. — Tot în studiul acesta al eminentului profesor de la Universitatea de St.-Petersburg, găsim convențiunea secretă încheiată în 1833 la Mîchengraetz între Rusia și Austria. Prinț'un articol separat și secret ambele cabinete Imperiale se leagă de a lucra în înțelegere și într'un perfect spirit de soliditate pentru tot ce privește stabilirea novei ordine de lucruri, destinate a înlocui ordinea de lucruri care există astăzi — Lorimer, profesor de drept internațional de la Universitatea din Edimburg propune se facă din Constantinopole o politie internațională, scaun al unui guvernămînt internațional a căruea misiune se fie de a protege toate interesele legitime angajate în cestiuinea Orientului și a impiedica că dărămăturile Imperiului ottoman se nu devină prada unor apetituri ilegitime.

19 Iulie, care, ca grozava inscripție ce Dante pune pe porțile iadului ne zice :

Lasciate ogni speranza o voi ch'entrate aqui.

Cu adâncă durere am fost siliți să respingem invinovătirele sale, și să-i refuzăm nedreptele aserții. Insă noi Români suntem pe calea cinstei și a dreptății ; o sfântă lege ne îndatorește ca să nu lăsăm să se înrădăcineze în opinia publică niște falșe imputări, niște pretenții de drituri fatale conservației noastre de nație liberă, și numelui nostru istoric. Noi nu ne temem de adivăr; și de aceea curat și tare ne aratăm durerile și apasarea la care cu desprețul dritului gițelor suntem osândiți de către o putere străină căreia n'am făcut decât bine. Depeșa din 19 Iulie aşază niște principiuri, disvălăște niște teorii de drituri cu totul deosebite de limbagiul ce Rusia au ținut până acum în trecutele sale manifesturi și tractaturi. Si o armie au intrat în principate spre a pune în practică nouele drituri a Protectoratului. Într-o asemenea tristă impregiurare, Români s'ar fi sinucis politicește dacă n'ar fi rădicat glasul lor a protestă în contra nepilduitului abuz de putere, supt care naționalitatea și existența lor ca Stat, se amerință de a se cotropi. Rusia puternică prin milionul seu de baionete s'au adresat guvernelor și publicului Europei. Români tari numai de bunul lor drept au indoită datorie de a se îndrepta către acest mare tribunal al lumii, și de a reclama dreapta să hotărăre între „Tărie“ și între „Drit,“ între „asupritor“ și „asupriți.“ Români au adevărul și dreptatea în partea lor, unul și alta dovedite prin chiar mărturisirele Rusiei cuprinse în toate manifesturile, proclamațiile și făgăduințele sale date părinților lor într'un veac și jumătate. Dumnezeu și oamenii să judece faptele noastre, și apoi să ne osindiască dacă ne socoate de crimă îndrăznirea că ne apărăm driturile naționale! Noi însă înaintea Europei întregi protestăm în contra a ori ce asupriți ce s'ar face patriei noastre din partea Rusiei și fără frică declarăm, că noi nu cunoaștem Rusiei dritul de a hotărî despre soarta noastră. Prin răbdarea și tăcerea noastră noi nu putem să lăsăm în intuneric dreptățile țerei noastre ;

și de nu am isprăvi altă ceva, dar macar istoriei să vroim să păstrăm gloria naționalității noastre!

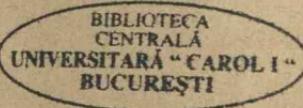
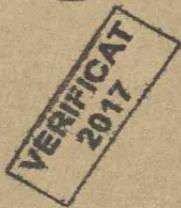
In tot casul bun sau rău, să nu ne desnădăjduim însă ; să avem credința în viitorul nostru ! O nație asupra căria au trecut Huni, Goți, Avari, Vandali și alte atâte seminții streine, o nație care opt-spre-zece veacuri cu toate atacurile timpului, cu toate năvălirile barbarilor au rezistat și s-au ținut până astăzi, o nație de șapte milioane de Români, nu este cu puțință ca să fie osindită de cără providență să peară tocmai astăzi în "secolul naționalităților" (1). Numai să avem vrednicie, statornicie, și unire. Să nu ne descurajăm mai ales de realele timpuri, de nourii trecători ce se pot ivi pe orizontul țerelor noastre. Pentru popoare, ca și pentru individe, suferințile nu sunt tot-deauna perduite ; adesea ele sunt menite de a le întări energia, de a le spori rivna, de a le forma caracterul. Prin urmare, prin bărbăția noastră în nenorocire, să ne arătăm vrednici de fericirea și de libertatea ce Tatul Cel de Sus, de la intemeierea lumiei au pregătit tuturor popoarelor, și care prin urmare, curând sau târziu trebuie să vie și Românilor. Să gândim că acest nume strălucit ce l-am moștenit de la stăpănitorei Lumei, ne impune mari datorii, și prin urmare, ori cum să ne

(1) Secolul în care trăim se'mi fie ertat de a'l numi „secolul nedreptăților.“ Când privește cineva faptele întâmplate de la începutul veacului acestuea, și până în zioa de astăzi, nu poate să nu'și intipărească bine în minte portretul ce ilustrul scriitorul *Lamennais* l'a făcut despre diplomație, portret care, după cum observă Laurent, este și astăzi adesea ori expresiunea esactă a realităței. Iată cum se exprimă în această privință *Lamennais*: Diplomația este sacerdochii interesului. Ea are două obiecte principale : a'și face bine sie însăși, și ren altuea. Ca o națiune se ruineze, spre exemplu, pe alta, chiar când ea n'ar găsi în această ruină nici un profit direct, totuși ea, căstigă cel puțin o superioritate relativă de avuție, prin urmare de putere. Diplomatul trebuește, deci, se fie lipsit și desbracat de scrupulile datoriei. Funcțiunile sale se mărginesc într'una singură, acea „de a însela“. Si când el tace, și când vorbește, și când afirmă, strigă, insinuează sau sfătuiește, diplomatul n'are alt scop de căt „de a minți.“ Discursurile sale, tăccerea sa, figura sa, gestul seu, desmerdările sale, supărările ca și mănia sa, totul în diplomat este o minciună.

Mulți pot videa în aceste cuvinte o adivernată satiră ; mulți, înse, cu istoria în mână pot se demonstreze că *Lamennais* n'a fost alătura de adevăr când ne face descrierea de mai sus, dar ne oprim în loc... de teamă să nu indisponem pe unele din Statele cele mari ce au pretențiuinea de a sta în capul civilizaționei Omenirei întregi.

fie Cartea norocului, să trăim și să murim Români, aducându-ne aminte de marea indatorire și de frumoasa făgăduință, ce pe patul seu de moarte ne-au lasat Ștefan Cel mare:
„Dacă dușmanul vostru v'ar prescrie condiții rușinătoare,
„atunci mai bine muriți prin sabia lui de căt să fiți pri-
„vitori impilării și ticăloșiei Terei Voastre! Dumnezeul pă-
„rinților voștri însă se va indura de lacrimele slugelor sale,
„și va scula dintre voi pre cineva, carele va așeza carăsi
„pre urmașii voștri în libertatea și puterea de mai nainte!“

Institutul de Studii Istorice și Social-Politice
de pe lîngă C.C. al P.C.R.
BIBLIOTECĂ DOCUMENTARĂ

26
26